



marki
włącz się

Strategia Rozwoju Miasta Marki na lata 2022-2030

część strategiczna

marki2030
STRATEGIA ROZWOJU MIASTA

Opracowanie:



Marki, 2022

Spis treści

Wstęp	4
I Uwarunkowania, kontekst i kluczowe ustalenia diagnostyczne	6
I.1. Uwarunkowania prawne i metodyka opracowania strategii	6
Materiały wyjściowe.....	6
Zakres przestrzenny opracowania.....	7
Zakres czasowy opracowania	9
Zakres merytoryczny opracowania	9
I.2. Komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi	11
I.3. OSI w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań gminy	16
I.4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	21
I.5. Wnioski z diagnozy, w tym z badań społecznych.....	24
Wnioski z diagnozy	24
Wnioski z badania ankietowego mieszkańców	32
Wyniki z badania ankietowego młodzieży.....	33
I.6. Analiza SWOT.....	36
II Założenia koncepcji strategicznej dla miasta Marki	40
II.1 Misja i wizja rozwoju w ramach Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030.....	40
Wizja rozwoju miasta Marki	40
Misja Marek.....	41
II.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	43
Strategiczne wymiary interwencji	43
Charakterystyka celów strategicznych	45
II.3 Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych	49
Schemat interwencji strategicznej	49
Opis kierunków działań wraz z przewidzianą interwencją	50
III Część wdrożeniowa	59
III.1. Realizacja, monitoring, ewaluacja i aktualizacja strategii.....	59
III.2. Rezultaty planowanych działań	61
III.3. Finansowanie strategii.....	66
Załącznik nr 1 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	73
Załącznik nr 2 Mapy ryzyka i zagrożenia powodziowego	81

Wstęp

Strategia rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 to długookresowy, perspektywiczny plan działania, określający strategiczne cele rozwoju oraz wskazujący takie kierunki (przedsięwzięcia i zadania realizacyjne), które są niezbędne dla osiągnięcia trwałego, pozytywnego wizerunku oraz optymalnej struktury społeczno-gospodarczej i przestrzennej miasta.

Celem strategii opracowanej dla miasta Marki jest ukierunkowanie polityki rozwojowej, zabezpieczenie jej ciągłości oraz sposobu pozyskiwania środków na realizację zadań. Strategia decyduje o dalekowzroczności i sprawczości lokalnych władz samorządowych, działających zgodnie z zasadami ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Strategia w sposób ekspercki diagnozuje stan obecny i potencjał obszaru oraz wskazuje kierunki przemian, a w szczególności optymalizację synergicznie ujętego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Poprzez konsultacje społeczne daje również możliwość zaktywizowania i zaangażowania mieszkańców oraz innych grup interesariuszy, włączonych w proces rozwoju gminy, ponieważ uwzględnia partycypację społeczności lokalnej w kształtowaniu priorytetów zarządzania i kształtowania środowiska życia, pracy i wypoczynku na kolejne lata.

Rezultatem opracowania strategii rozwoju jest dokument tekstowy i graficzny, stanowiący odpowiedź na potrzeby i możliwości prowadzenia procesu planowania i realizacji celów. Rezultatem wdrożenia strategii jest wieloletni, skuteczny proces doskonalenia uwarunkowań ekonomiczno-społecznych i przestrzennych obszaru, zgodny z wyznaczonymi priorytetami i zasadami ładu oraz zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska.

Dokument został opracowany na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) oraz ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Warto podkreślić, że dokument jest w pełni zgodny ze znowelizowanymi przepisami przywołanych ustaw (13 listopada 2020 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw). Ponadto niezależnie od faktu, że Ustawa pozostawia samorządom dowolność w kwestii metody i formy opracowania tego rodzaju dokumentu, wykorzystano w trakcie prac cenne wskazówki i rekomendacje realizacyjne zawarte w Poradniku praktycznym, który powstał na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, a jego głównymi autorami są eksperci FRDL Małopolskiego Instytutu Samorządu Terytorialnego i Administracji z Krakowa.

Rysunek 1 Aleja Piłsudskiego z lotu ptaka



Źródło: http://www.marki.pl/315-plan_miasta.

Strategia rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 została opracowana w oparciu o model partycypacyjno-ekspertycki. Jest łącznym efektem prac warsztatowych, analitycznych oraz wyników uzyskanych w ramach badań społecznych. Jest także spójna z opracowaniami szczebla regionalnego oraz krajowego.

Niniejsza Strategia opisuje i diagnozuje najistotniejsze uwarunkowania, wyzwania i problemy, ale także potrzeby i potencjał miasta Marki oraz zasady ochrony zasobów i kierunki progresji w zintegrowanym wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Strategia rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 jest zarazem podstawową deklaracją samorządu, obejmującą kierunki i założenia rozwoju gminy. Jest także niezbędna w długofalowym, sprawnym kierowaniu gminą, podejmowaniu kluczowych decyzji oraz pozyskiwaniu środków na inwestycje. Równocześnie uwzględniono możliwości wykorzystania zewnętrznego finansowania projektów rozwojowych, w szczególności w ramach perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2021 – 2027.

Przedmiotowy dokument składa się z części diagnostycznej, opierającej się na analizie danych zastanych oraz mocnych i słabych stronach całej jednostki samorządowej (w części zasadniczej sformułowano, zgodnie z zaleceniami, jedynie wnioski, a pozostałe analizy umieszczono w załączniku) oraz planistycznej, która identyfikuje kluczowe cele, kierunki i plany na poziomie strategicznym i operacyjnym. Nadrzędnym celem opracowania i wdrażania Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 jest poprawa jakości życia mieszkańców.

I Uwarunkowania, kontekst i kluczowe ustalenia diagnostyczne

I.1. Uwarunkowania prawne i metodyka opracowania strategii

Materiały wyjściowe

Podstawą opracowania niniejszego dokumentu jest zlecenie Gminy Miasto Marki (umowa z 13.09.2021 r.).

Podstawą prawną dla opracowania i wdrażania Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 jest ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), która w art. 10f. ust. 1. wskazuje, że Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Istotny jest również zapis art. 10f. ust. 4. mówiący o tym, że strategia rozwoju gminy jest przyjmowana przez radę gminy w drodze uchwały. Natomiast strukturę dokumentu definiuje art. 10e. ust. 3. wskazanej ustawy, który mówi o tym, że „Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii oraz określa w szczególności:

1. cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
2. kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
3. oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
4. model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
5. ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
6. obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512, 1571 i 1815 oraz z 2020 r. poz. 1378, 1834), wraz z zakresem planowanych działań;
7. obszary strategicznej interwencji, kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
8. system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
9. ramy finansowe i źródła finansowania”.

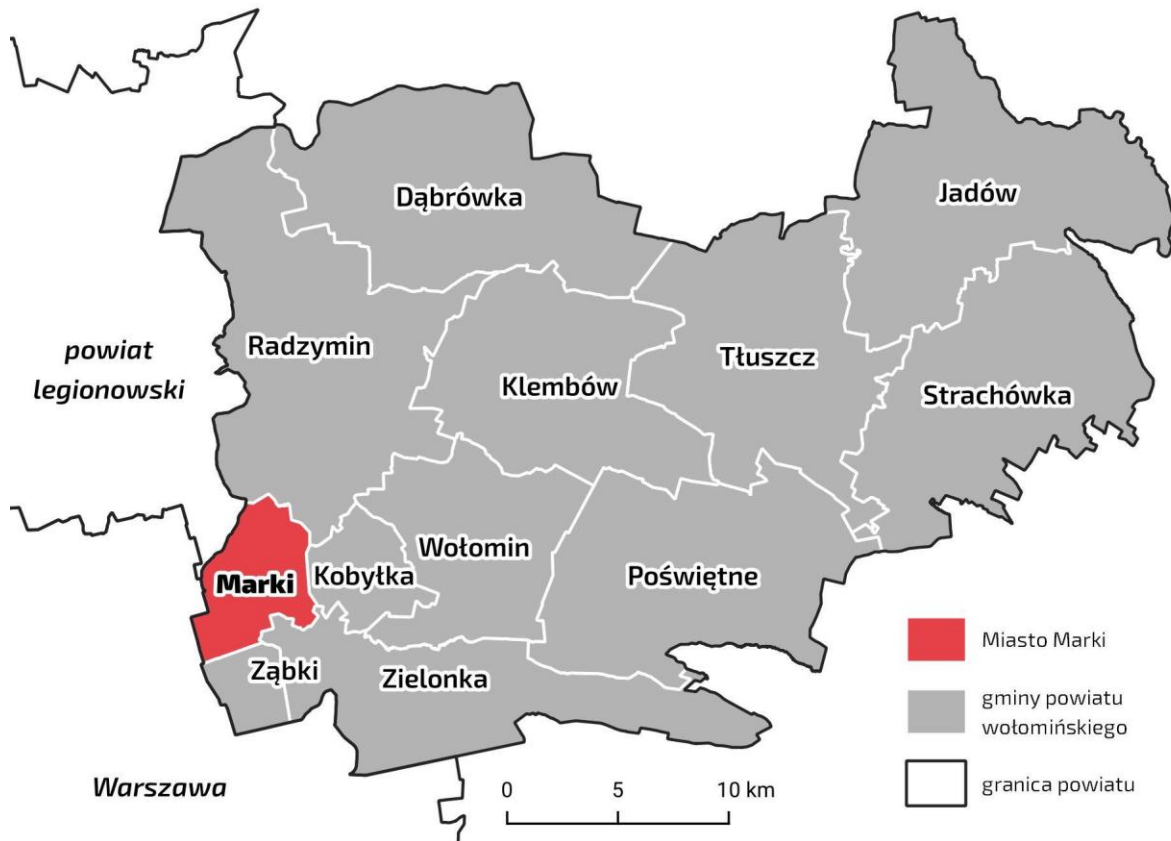
Oprócz wymienionych powyżej przepisów ustawowych i poradnika „Strategia rozwoju krok po kroku – podręcznik dla gmin” Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, podstawowymi materiałami wyjściowymi są m.in.:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego,
- Strategia Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030,
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020+,
- Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do 2025 roku,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Marki,
- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Marki na lata 2019-2026,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Marki na lata 2016-2021,
- Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2020-2022,
- Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Marki na lata 2016-2020,
- Strategia Mieszkaniowa Miasta Marki na lata 2016-2025,
- Wieloletnia Strategia Zdrowotna Gminy Miasto Marki na lata 2018-2022,
- Program Ograniczenia Niskiej Emisji dla Gminy Miasto Marki,
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Marki na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025,
- Raporty o stanie Gminy Miasto Marki za lata 2018, 2019 i 2020.

Zakres przestrzenny opracowania

Pod względem przestrzennym Strategia rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 obejmuje teren gminy Marki w granicach administracyjnych. W uzasadnionych przypadkach nawiązano także do uwarunkowań terenów otaczających oraz jednostek wchodzących w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Warszawy, a także do strategii rozwoju jednostek samorządowych wyższego rzędu, w szczególności Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze.








Rysunek 2 Położenie miasta Marki na terenie powiatu wołomińskiego



Źródło: opracowanie własne.

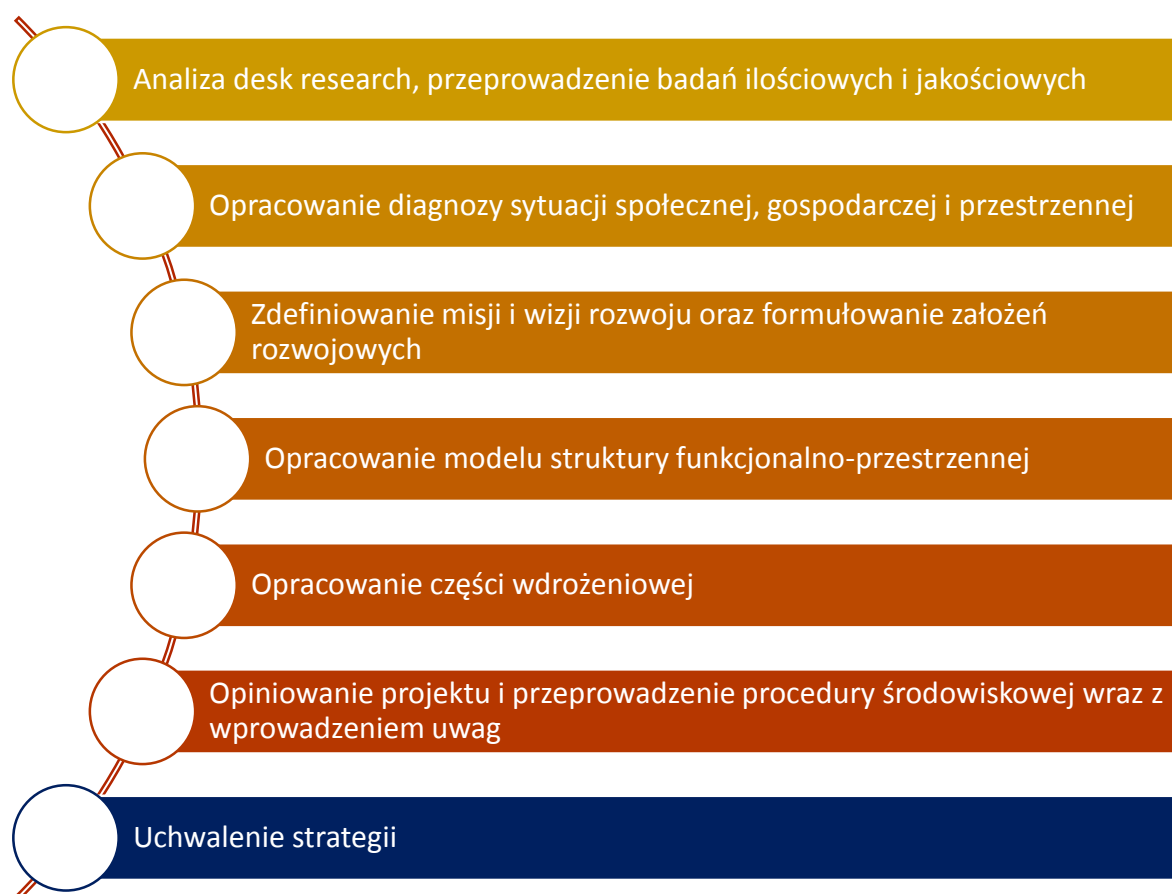
Zakres czasowy opracowania

Strategia rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 była opracowywana w okresie od września 2021 r. do maja 2022 r. Poniżej przedstawiono terminy opracowywania poszczególnych elementów i prowadzonych badań na potrzeby stworzenia niniejszego dokumentu.

HARMONOGRAM		
Analiza materiałów wyjściowych		od października do listopada 2021 r.
Badania społeczne		od października do listopada 2021 r.
Badania eksperckie, warsztaty		spotkania z Radą Miasta – grudzień 2021 r. warsztaty z mieszkańcami – styczeń/luty 2022 r. spotkanie dyskusyjne nad strategią (organizacje pozarządowe, mieszkańcy, przedsiębiorcy) – luty 2022 r.
Część diagnostyczna		od października do grudnia 2021 r.
Część planistyczna		od stycznia do marca 2022 r.
Część wdrożeniowa		od lutego do kwietnia 2022 r.

Zakres merytoryczny opracowania

Etapy opracowania dokumentu



W ramach prac przygotowawczych przeprowadzono analizę desk research, a następnie sporządzono "portret" społeczno-gospodarczy gminy, w tym analizę uwarunkowań geograficzno-przyrodniczych, tworząc diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, stanowiącej załącznik do niniejszego opracowania. Równocześnie prowadzono badania ankietowe (w postaci ankiety internetowej i papierowej) i warsztaty strategiczne. W badaniach ankietowych wzięli udział mieszkańcy miasta Marki oraz uczniowie liceum i szkół podstawowych zlokalizowanych w mieście. W spotkaniach konsultacyjnych oraz warsztatach strategicznych udział wzięli radni, przedstawiciele Urzędu Miasta i instytucji samorządowych, przedstawiciele organizacji społecznych, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy. Zawarte w niniejszym programie Strategii rozwoju zapisy wynikają zatem wprost z postulatów i ocen sformułowanych przez liderów społeczności lokalnej miasta Marki, a także stanowią wyraz aspiracji i dążeń samorządu jako wspólnoty mieszkańców.

W postaci finalnej niniejsze opracowanie składa się z trzech głównych elementów, takich jak: część diagnostyczna, część planistyczna oraz system wdrażania.

W części diagnostycznej przedstawiono dane statystyczne w ujęciu statycznym oraz dynamicznym, obrazujące sytuację miasta, wskazując najważniejsze uwarunkowania rozwojowe oraz szanse i zagrożenia. Uzupełnieniem tej części było przedstawienie wyników badania ankietowego, które przeprowadzone zostało wśród dorosłych mieszkańców oraz młodzieży. W badaniach wzięło udział 1416 dorosłych mieszkańców oraz 683 osoby w wieku szkolnym. Wyniki przeprowadzonych badań zostały uzupełnione i skorelowane z wynikami badania prowadzonego w Markach przez samorząd w marcu 2021 r. Badanie miało charakter ankiety internetowej, a jej celem było poznanie mocnych i słabych stron miasta z perspektywy mieszkańców. Uzyskane wyniki umożliwiły również zdefiniowanie profilu mieszkańca Marek, w oparciu o udzielone odpowiedzi dotyczące m.in. formy spędzania czasu wolnego czy miejsc i preferencji dotyczących dokonywania zakupów. Uzyskane i zebrane informacje oraz opinie stanowiły podstawę do sformułowania koncepcji strategicznej.

Drugim, najistotniejszym elementem jest **część planistyczna/strategiczna**, która stanowi rdzeń dokumentu i identyfikuje kluczowe cele i plany na poziomie strategicznym oraz operacyjnym, wskazując również misję i wizję rozwoju miasta Marki w perspektywie do roku 2030. Opracowanie zamyka **część wdrożeniowa**, w której określone zostały mechanizmy związane z realizacją strategii na kolejnych etapach.

Strategia rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 aspiruje do roli kluczowego dokumentu polityki lokalnej. Wyznacza optymalny scenariusz przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych na najbliższą dekadę. Strategia ma również stanowić realne wsparcie dla władz samorządowych i wskazówkę w zarządzaniu strategicznym oraz umożliwić skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych zarówno z zasobów krajowych, jak i z funduszy Unii Europejskiej.

I.2. Komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi

Prezentowany dokument wpisuje się w ustalenia nadrzędnych dokumentów planistycznych, szczególnie tych na poziomie krajowym i regionalnym oraz wykazuje spójność z dokumentami niższego szczebla – lokalnego. Dokumenty będące bazą do opracowania oraz te, z którymi korespondują zapisy niniejszego dokumentu, przedstawione zostały w rozdziale „Materiały wyjściowe”. Z uwagi na nowelizację przepisów i wzrost znaczenia oraz roli strategii wojewódzkiej, poniżej odniesiono się do zapisów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze. Punktem odniesienia dla niniejszej strategii są również, wskazane w kolejnym rozdziale, obszary strategicznej interwencji, które wymienione zostały w strategii wojewódzkiej.

We wspomnianej strategii wojewódzkiej cel główny został zdefiniowany jako: zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa. Jego realizacja odbywać się będzie poprzez pięć celów strategicznych, które przedstawiono poniżej wraz z opisem:

1. **Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze** – wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii,
2. **Dostępne i mobilne Mazowsze** – poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego,
3. **Zielone, niskoemisyjne Mazowsze** - poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody,
4. **Mazowsze zintegrowane społecznie** - poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki,
5. **Mazowsze bogate kulturowo** - wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia.

Ponadto istotna z punktu widzenia strategii rozwoju jest realizacja przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, 2368, z 2022 r. poz. 88) w szczególności art. 315 i art. 326, wskazujące dokumenty planistyczne ważne w procesie gospodarowania wodami, które powinny zostać uwzględnione w strategiach rozwoju gminy. Niniejsza strategia uwzględnia dokumenty planistyczne wskazane w przywołanej ustawie. Poniżej przywołano zapisy tych dokumentów w zakresie bezpośrednio odnoszącym się do granic administracyjnych miasta Marki.

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Ważnymi dokumentami planistycznymi są plany gospodarowania wodami, które stanowią podstawę do podejmowania decyzji, które mają wpływ na kształtowanie stanu zasobów wodnych i zasad gospodarowania. Obszar Wisły podzielony jest na 7 regionów wodnych. Miasto Marki położone jest w obszarze dorzecza Wisły, w regionie wodnym Narwi.

Wyznaczając cele środowiskowe dla poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) brano ponadto pod uwagę ocenę stanu lub potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. Zgodnie z tym, celem środowiskowym dla JCWP rzecznych jest dobry stan chemiczny wód i elementów hydromorfologicznych. Osiągnięcie tych celów związane jest z umożliwieniem swobodnej migracji organizmom wodnym, które wpływają na zachowanie lub przywrócenie ciągłości ekologicznej ciekom wodnym. Ważne jest również zwiększenie retencji wodnej na terenach leśnych i urbanizowanych, poprzez prawidłowe użytkowanie gleb, prowadzenie prac przeciwoerozyjnych czy tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków.

Poniższe tabele przedstawiają szczegółowe informacje na temat JCWP (jednolitych części wód powierzchniowych) i JCWPD (jednolitych części wód podziemnych) zlokalizowanych na terenie miasta Marki.

Tabela 1 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych zlokalizowanych na terenie miasta Marki

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Typologia JCW	Status	Stan ogólny	Cel środowiskowy		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
					Stan lub potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	
RW20000267182	Kanał Bródnowski	kanały i zbiorniki zaporowe	sztuczna część wód	zły	dobry potencjał ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona
RW200002671852	Długa od Dopływu z Rembertowa do ujścia	kanały i zbiorniki zaporowe	silnie zmienione części wód	zły	dobry potencjał ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona
RW2000172671849 6	Długa od źródeł do Kanału Magenta	Potok nizinny piaszczysty	naturalna	zły	dobry stan ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona
RW2000172671869	Czarna	Potok nizinny piaszczysty	naturalna	zły	dobry stan ekologiczny	dobry stan chemiczny	zagrożona

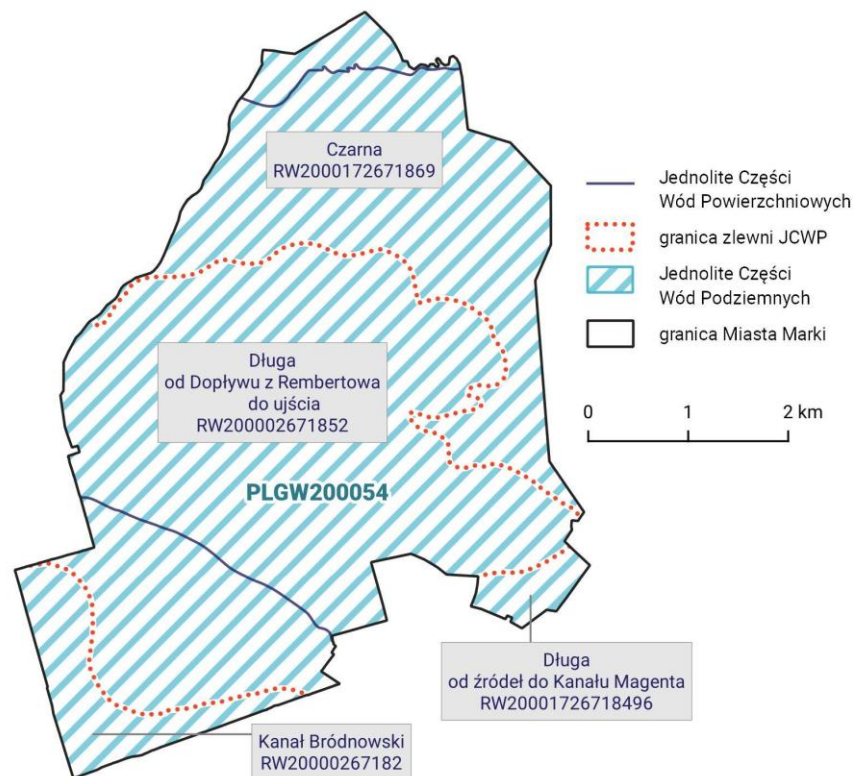
Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGW KZGW.

Wszystkie JCWP charakteryzują się złym stanem ogólnym i są zagrożone nieosiągnięciem celów środowiskowych. Natomiast JCWPD zlokalizowane na terenie gminy miasta Marki cechują się dobrym stanem ogólnym.

Tabela 2 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych zlokalizowanych na terenie miasta Marki

Numer JCWPD	Ogólna ocena stanu	Cel dla stanu chemicznego	Cel dla stanu ilościowego	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych			
PLGW200054	dobry	dobry	dobry	niezagrożona			
Źródło:	opracowanie własne	z	wykorzystaniem	bazy	danych	PGW	KZGW.

Rysunek 3 Mapa jednolitych części wód na terenie miasta Marki



Źródło: opracowanie własne.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Jednym z podstawowych dokumentów planistycznych w zakresie ochrony, zarządzania zasobami wodnymi i gospodarowania wodami w Polsce jest *Program wodno-środowiskowy kraju*, który został opracowany w celu programowania i koordynowania działań, które zmierzają do realizacji celów środowiskowych. Wśród głównych celów można wymienić:

- nie pogarszanie stanu części wód;
- osiągnięcie dobrego stanu wód: dobry stan ekologiczny i chemiczny dla naturalnych części wód powierzchniowych, dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny dla sztucznych i silnie zmienionych części wód oraz dobry stan chemiczny i ilościowy dla wód podziemnych;
- spełnienie wymagań specjalnych, zawartych w innych unijnych aktach prawnych i polskim prawodawstwie, w odniesieniu do obszarów chronionych;
- zaprzestanie lub stopniowe wyeliminowanie zrzutu substancji priorytetowych do środowiska lub ograniczone zrzuty tych substancji.

Aktualizacja Programu wodno-środowiskowego kraju (aPWŚK) uwzględnia rozróżnienie na poszczególne kategorie podziału jednolitych części wód: powierzchniowych i podziemnych oraz obszarów chronionych, z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy.

Poniżej zostały przedstawione działania podstawowe, wyróżnione w aPWŚK dla poszczególnych cieków występujących na obszarze miasta Marki.

Tabela 3 Działania podstawowe przewidziane do realizacji w ramach Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Jednolita część wód	Działania podstawowe
Kanał Bródnowski	<ul style="list-style-type: none"> • kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata • kontrola postępowania w zakresie oczyszczania ścieków przez przedsiębiorstwa z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata • regularny wywóz nieczystości płynnych
Długa od Dopływu z Rembertowa do ujścia	<ul style="list-style-type: none"> • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • regularny wywóz nieczystości płynnych
1. Długa od źródeł do Kanału Magenta 2. Czarna	<ul style="list-style-type: none"> • regularny wywóz nieczystości płynnych
PLGW200054	<ul style="list-style-type: none"> • coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia • ograniczenie poboru wód podziemnych w obszarach o możliwej ascenzji i ingresji wód o podwyższonym zasoleniu do poziomu umożliwiającego utrzymanie składu chemicznego określonego dla wód pitnych • przegląd pozwoleń wodnoprawnych związanych z poborem wód podziemnych

Źródło: opracowanie na podstawie aktualizacji Programu Wodno-Środowiskowego Kraju.

Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

Nadrzędnym celem PZRP jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń.

Wśród celów głównych wymienia się:

1. Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego,
2. Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego,
3. Poprawę systemu zarządzania ryzykiem powodziowym.

Z uwagi na obecność w mieście terenów zagrożonych wystąpieniem powozi, powinno się dążyć do unikania wzrostu lub wyeliminowania zagospodarowania tych obszarów.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) jest dokumentem, który został sporządzony na podstawie art.183 – 185 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, 2368). Teren gminy Marki znajduje się na obszarze, który został zakwalifikowany w klasach zagrożenia suszą rolniczą do klasy I – słabo zagrożone, w klasach zagrożenia suszą hydrologiczną do klasy II – umiarkowanie zagrożone, a hydrogeologiczną do klasy I – słabo zagrożone. Według klas łącznego zagrożenia suszą, obszar Gminy Miasto Marki określono jako umiarkowanie zagrożony suszą.

Wśród celów szczegółowych PPSS znajduje się:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy,
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy,
- edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy,
- formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

I.3. OSI w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań gminy

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i *art. 10e. ust. 3. pkt. 6)* wskazującego, że strategia rozwoju gminy określa w szczególności „*obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038, 1834), wraz z zakresem planowanych działań.*”

Obszary strategicznej interwencji identyfikowane w województwie mazowieckim odnoszą się do terenów cechujących się występowaniem problemów, które utrudniają rozwój poszczególnych podregionów lub potencjałów, które można wykorzystać w celu pobudzenia procesów rozwojowych.

W strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze wskazano dwa typy OSI na poziomie regionalnym, którymi są:

- problemowe – podregiony NUTS 3:
 - ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski,
 - warszawski zachodni, warszawski wschodni i miasto Warszawa,
- bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne:
 - miejski obszar funkcjonalny Warszawy (region Warszawski stołeczny) jako istniejący biegun wzrostu,
 - miejskie obszary funkcjonalne miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz Płocka, Siedlec i Żyrardowa jako potencjalne bieguny wzrostu.

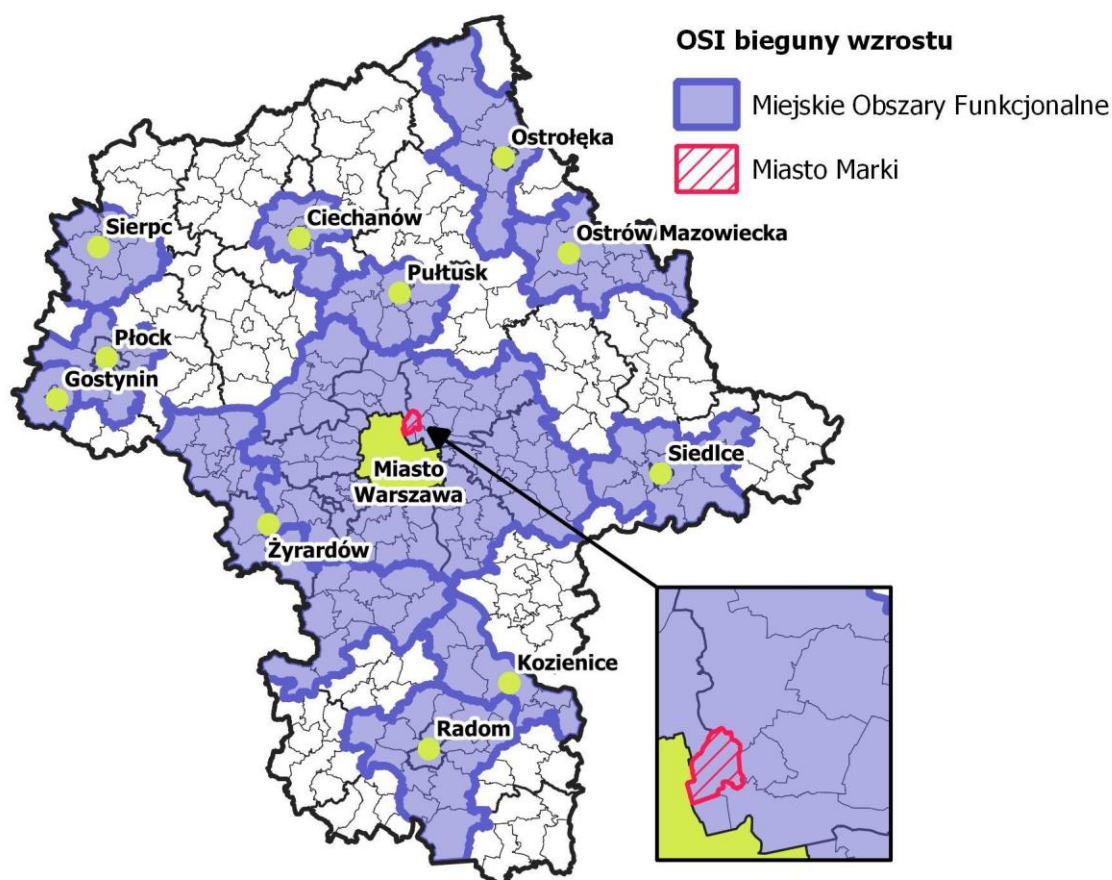
OSI określone na poziomie województwa obejmują również OSI krajowe, mianowicie miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz gminy zagrożone trwałą marginalizacją. Marki **nie wpisują się w żaden typ OSI wskazany na poziomie krajowym.**

OSI problemowe identyfikowane w województwie mazowieckim obejmują podregiony NUTS 3¹. Wskazane zostały jako obszary wymagające interwencji w celu zniwelowania obecnych problemów i barier rozwojowych dla nowych lub istniejących funkcji, a także poprawy warunków życia mieszkańców. Interwencję w ramach tych OSI ograniczono do dwóch kluczowych obszarów tematycznych. Zgodnie z tym podziałem miasto Marki wpisuje się w **OSI problemowe – warszawski wschodni.**

¹ Klasyfikacja NUTS wprowadzona w 2005 r. Od 1 stycznia 2018 roku w Polsce funkcjonuje 97 jednostek NUTS:
NUTS 1 – makroregiony (grupujące województwa) – 7 jednostek
NUTS 2 – regiony (województwa lub ich części) – 17 jednostek
NUTS 3 – podregiony (grupujące powiaty) – 73 jednostki

Drugi typ OSI to zarówno istniejące, jak i potencjalne bieguny wzrostu, które obejmują miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi. Jako **istniejący biegun wzrostu wskazuje się miejski obszar funkcjonalny Warszawy, w którego skład, zgodnie z przeprowadzoną delimitacją, wchodzi miasto Marki**. Ten typ OSI oparty jest na potencjale miast jako centrów rozwoju społeczno-gospodarczego wraz z powiązаныmi z nimi funkcjonalnie obszarami otaczającymi. Kierowane wsparcie skupia się przede wszystkim na wzmacnianiu i podnoszeniu efektywności współpracy między rdzeniem a otoczeniem bieguna wzrostu, poprawę konkurencyjności, niwelowanie problemów, ale również wzmacnianie potencjałów.

Rysunek 4 OSI bieguny wzrostu wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+Innowacyjne Mazowsze, z uwzględnieniem położenia miasta Marki



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze.

OSI bieguny wzrostu (MOF) - miejski obszar funkcjonalny Warszawy (region Warszawski stołeczny) jako istniejący biegun wzrostu

Ukierunkowanie planowanych działań dotyczyć będzie doskonalenia zintegrowanego zarządzania i współzrzedzenia w miejskich obszarach funkcjonalnych, w szczególności na rzecz:

1. Uporządkowania gospodarki przestrzennej i przywrócenia ładu przestrzennego,
2. Rozwoju efektywnego systemu transportowego opartego na transporcie zbiorowym i niezmotoryzowanym,
3. Poprawy jakości powietrza,
4. Rozwoju usług publicznych w skali ponadlokalnej.

Ponadto w przypadku MOF Warszawy interwencja powinna dotyczyć przede wszystkim wzmacniania współpracy metropolitalnej, a tym samym wzmacniania powiązań i budowy pozycji konkurencyjnej w skali europejskiej i światowej. W związku z tym działania w ramach MOF Warszawy powinny koncentrować się na:

- rozwoju wydajnego systemu obsługi transportowej w skali metropolitalnej w oparciu o transport bezemisyjny i niskoemisyjny;
- budowaniu konkurencyjności na bazie innowacji, cyfryzacji, przemysłów przyszłości, wysoko wykwalifikowanych kadr, jak również korzyści wynikających z koncentracji funkcji administracyjnych, naukowych, gospodarczych czy transportowych;
- wzmacnianiu spójności społecznej dzięki rozwojowi wydajnej infrastruktury społecznej i usług publicznych, odpowiadających na potrzeby różnych grup społecznych, w tym osób starszych;
- zapobieganiu nadmiernego rozlewania się miast i urbanizacji terenów otwartych, zwłaszcza przeznaczonych na potrzeby produkcji rolnej;
- podnoszeniu komfortu życia mieszkańców, w tym dbałość m.in. o dostęp do wysokiej jakości terenów zieleni, poprawę jakości powietrza i niwelowanie nadmiernego hałasu w oparciu o racjonalne planowanie przestrzenne, inwestycje w zieloną i niebieską infrastrukturę, efektywność energetyczną i OZE.

Rysunek 5 OSI problemowe wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+Innowacyjne Mazowsze, z uwzględnieniem położenia miasta Marki



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze.

OSI problemowe - warszawski wschodni

Interwencja kierowana w ramach tego obszaru skupiona jest na wsparciu rozwoju infrastruktury społecznej, komunalnej i komunikacyjnej, które cechują się mniejszą dostępnością niż w przypadku podregionu warszawskiego zachodniego. Ponadto działania powinny być ukierunkowane na tworzenie nowych i rozwój istniejących przedsiębiorstw, co przełoży się na pozytywne zmiany na lokalnych rynkach pracy oraz wzmocnienie bazy dochodowej samorządów. Potencjałem identyfikowanym na tym obszarze są walory kulturowe, krajobrazowe i przyrodnicze będące postawą do rozwoju turystyki i rekreacji (m.in. turystyka wellness i spa, czy turystyka biznesowa). Jednostki wchodzące w skład wskazanego OSI stanowią również obszar tranzytowy, który wymaga skoordynowanej współpracy samorządów jednostek skupionych w obszarze warszawsko-wschodnim na rzecz rozwoju oferty inwestycyjnej i zapewnieniu nowych terenów, przy jednoczesnym wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej będzie miało również wpływ wsparcie w procesach rewitalizacji.

Poniżej przedstawiono planowane działania w warszawsko-wschodnim obszarze strategicznej interwencji:

1. Wzmocnienie gospodarek samorządów lokalnych poprzez:

- aktywizację zawodową i wspieranie przedsiębiorczości, rozwój kompetencji dostosowanych do rynku pracy,
- rozwój oferty inwestycyjnej,
- rewitalizację miast i obszarów zdegradowanych,
- poprawę jakości infrastruktury turystycznej.

2. Poprawa dostępności do infrastruktury społecznej, komunalnej i transportowej poprzez:

- budowę i rozbudowę infrastruktury komunalnej,
- budowę i rozbudowę infrastruktury transportowej na obszarach wykluczenia transportowego,
- rozwój infrastruktury społecznej.

I.4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i *art. 10e. ust. 3. pkt. 4)* wskazującego, że strategia rozwoju gminy określa w szczególności „*model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy*”.

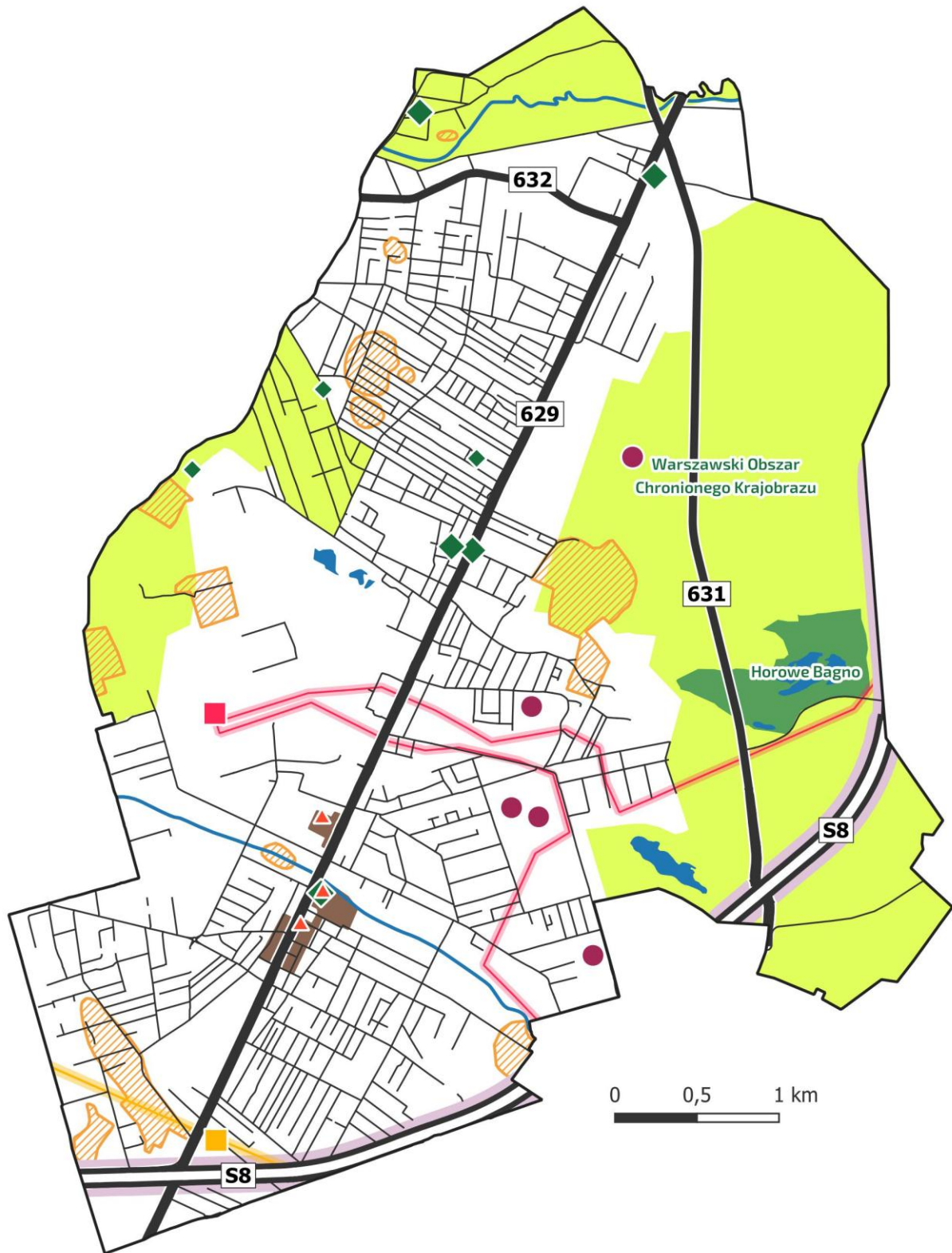
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju miasta. Wynika on z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb i potencjału miasta z uwzględnieniem jego specyfiki i zróżnicowania.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta Marki została przedstawiona za pomocą dwóch map: map uwarunkowań oraz modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Mapa uwarunkowań jest analizą kluczowych uwarunkowań mających wpływ na kierunek rozwoju miasta. Przedstawia układ komunikacyjny, wybrane elementy infrastruktury technicznej, zasoby środowiska przyrodniczego, zasoby dziedzictwa historycznego i kulturowego, obszary wymagające ochrony.




Model struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia podstawowe strefy funkcjonalno-przestrzenne obejmujące m. in. funkcje: mieszkaniową, usługową, przemysłową, przyrodniczą. Strefy stanowią uproszczoną wersję kierunków zagospodarowania wskazanych w *Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Marki*. Model wskazuje obszary strategicznej interwencji, a także planowane inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta Marki ukształtowana została w oparciu o bezpośrednie sąsiedztwo miasta Warszawy. Główną osią miasta jest droga wojewódzka nr 629 relacji Warszawa – Radzymin. Ważnym elementem struktury miasta jest kompleks leśny stanowiący fragment Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, a także rezerwat przyrody Horowe Bagno. Miasto przecinają poprzecznie dwa główne ciek: rzeka Czarna i Długa.



MIASTO MARKI
- UWARUNKOWANIA -









DZIEDZICTWO KULTUROWE:

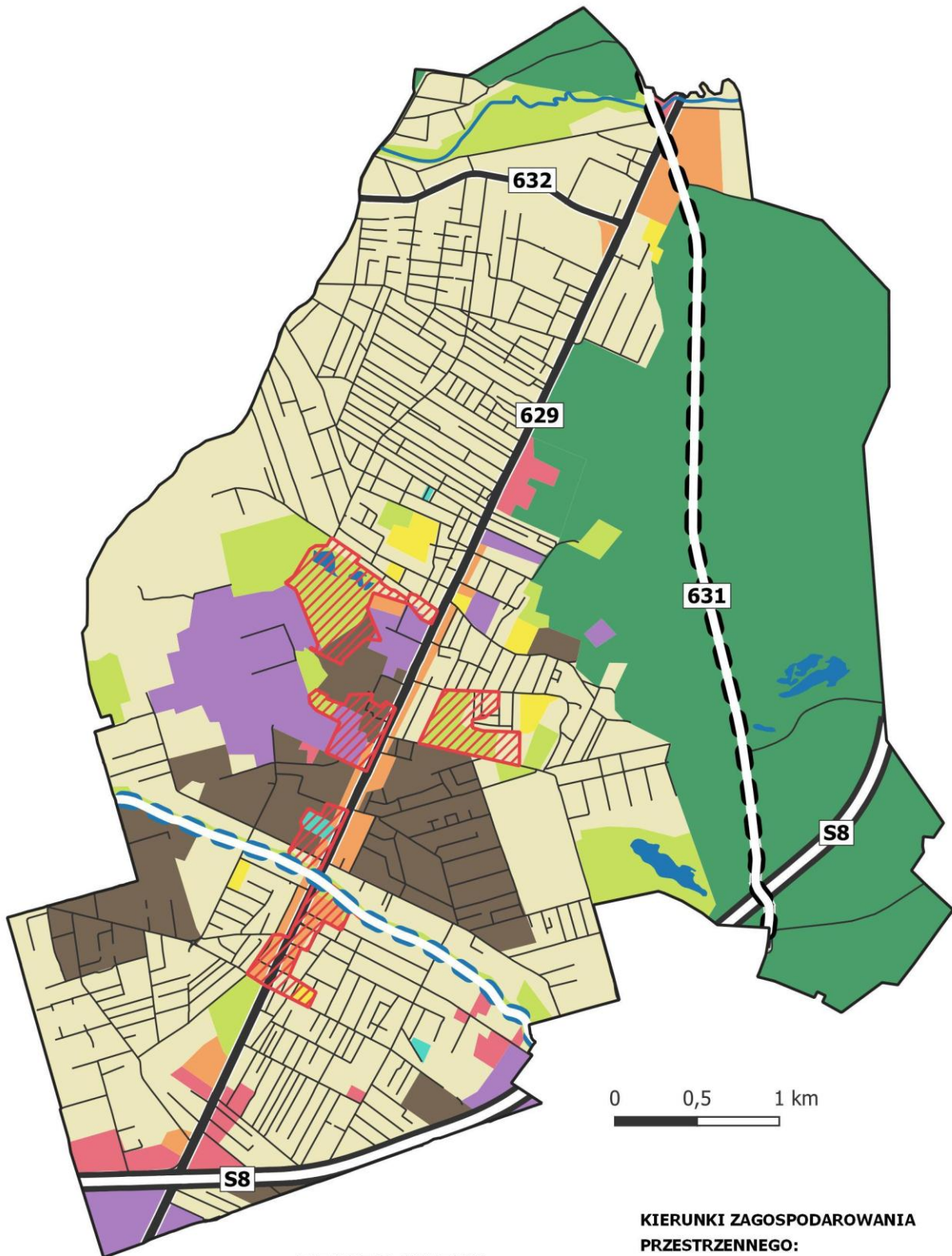
-  stanowiska archeologiczne
-  strefa ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego
-  obiekty wpisane do rejestru zabytków

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE:

-  obszar chronionego krajobrazu
-  rezerwat przyrody
-  pomniki przyrody
-  udokumentowane złoża kopalin
-  wody powierzchniowe
-  rzeki

INFRASTRUKTURA:

-  drogi ekspresowe
-  drogi wojewódzkie
-  inne drogi
-  linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia
-  gazociąg wysokiego ciśnienia
-  stacja transformatorowa 110/15 kV
-  stacja redukcyjno-pomiarowa gazu
-  sieć TEN-T



MIASTO MARKI
- MODEL STRUKTURY
FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ-

OSI KLUCZOWE DLA GMINY:

kompleksowa rewitalizacja

INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO
O ZNACZENIU PONADLOKALNYM:

Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 631

Remont obwałowania rzeki Długa

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO:

- tereny mieszkaniowe wielorodzinne
- tereny mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe
- tereny usługowo-mieszkaniowe
- tereny usług
- tereny usług kultury
- tereny usług oświaty
- tereny zieleni
- tereny lasów
- tereny usługowo-produkcyjne i techniczne

I.5. Wnioski z diagnozy, w tym z badań społecznych

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i art. 10e. ust. 3. wskazującego, że strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii.

Wnioski z diagnozy

SFERA SPOŁECZNA



Struktura demograficzna

Wzrost liczby mieszkańców w 2030

Według danych statystycznych liczba mieszkańców Marek stale rośnie. Prognoza ludności do roku 2030 wykonana metodą ekstrapolacji trendów demograficznych a oparta na danych GUS pokazuje, że liczba ludności osiągnie ponad 46 tys. osób. Miasto charakteryzuje się wysoką atrakcyjnością osiedleńczą z uwagi na swoje położenie geograficzne oraz dalej atrakcyjne ceny nieruchomości w porównaniu do Warszawy. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy strategicznej można szacować rzeczywisty przyrost liczby mieszkańców na poziomie 25% do 2030 r. Jednakże należy mieć na uwadze, że prognozy oparte są jedynie na szacunkach, a dynamicznie zmieniające się uwarunkowania (wojna w Ukrainie i liczne migracje) mają wpływ na sytuację w Markach.

Ograniczone zjawisko starzenia się społeczności lokalnej

W ostatnich pięciu latach w Markach nie odnotowano znaczących zmian w udziale ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w 2020 r. wynosił 13,6%, a odsetek osób powyżej 65 lat był na poziomie 11,0% i jest niższy niż wartość dla powiatu wołomińskiego (14,2%) i województwa mazowieckiego (18,5%). Przedstawione dane świadczą o tym, że skala problemu dotycząca starzenia się społeczności lokalnej w Markach, w porównaniu do tendencji ogólnopolskiej, jest niewielka.

Młode społeczeństwo

Miasto Marki cechuje się wyższym udziałem osób młodych w strukturze wieku. Za pozytywny należy uznać wzrost o 1,6 pp. w ostatnich pięciu latach odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2020 r. osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 25,4% w strukturze ludności Marek. Wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym stanowi wyzwanie, gdyż oznacza wysoki udział wydatków w budżecie na oświatę.



Ruch ludności

Dodatni przyrost naturalny

Sytuację demograficzną w Markach należy ocenić pozytywnie. Przyrost naturalny wynosił w 2020 r. – 568, co w przeliczeniu na 1 000 ludności daje wartość 8,5 i jest najwyższą w analizowanym okresie. Obserwowany wzrost liczby urodzeń jest zjawiskiem pożądanym, z uwagi na konieczność zapewnienia prostej zastępowalności pokoleń oraz stabilnego zasobu siły roboczej w przyszłości. W ostatnich pięciu latach wyniósł on 29%.

Wysoka atrakcyjność osiedleńcza

Marki są atrakcyjne pod względem osiedleńczym, w szczególności ze względu na sąsiedztwo Warszawy. Na terenie warszawskiego obszaru metropolitalnego zachodzi zjawisko suburbanizacji. Polega ono rozlewaniu się sieci osadniczej poza funkcjonalne centrum w kierunku obrzeży. Zjawisko to jest jednocześnie szansą i wyzwaniem dla Marek. Saldo migracji w Markach w latach 2016-2019 wzrosło o blisko 47%, co świadczy o rosnącej atrakcyjności osiedleńczej. Niewielki spadek nastąpił w 2020 r., co może być wynikiem niepewnej sytuacji związanej z pandemią COVID-19. Saldo migracji wewnętrznych w 2020 r. wynosiło 1 064, co w przeliczeniu daje wartość 28,1 na 1 000 ludności. Za atrakcyjnością osiedleńczą Marek przemawia również zajęcie piątego miejsca w rankingu „Tu warto mieszkać”, pokazującego miejsca, gdzie Polacy najchętniej się przeprowadzają². Najwięcej ludności napływającej do Marek wcześniej zamieszkiwało Warszawę (w szczególności dzielnicę Targówek i Białołęka) lub miasto Żąbki. Natomiast analizując tendencje migracyjne (których skala w Markach jest dużo niższa) jako główny kierunek przeprowadzki mieszkańcy wybierają gminę Radzymin.



Pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Stopniowy spadek zapotrzebowania na pomoc społeczną

W ostatnich pięciu latach Marki odnotowały spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności o 138³. W 2020 r. wartość wskaźnika wynosiła 315. Zmalała również liczba rodzin, którym udzielono świadczenia pieniężne (z 663 w 2016 r. do 493 w 2019 r.). Widoczne są również pozytywne zmiany w strukturze rodzin objętych pomocą społeczną. Odnotowano spadek odsetka wspieranych rodzin z dziećmi (o 10,6 pp.), rodzin emerytów i rencistów (o 8,5 pp.) oraz rodzin niepełnych (o 4,6 pp.), co świadczy o rosnącej samodzielności wśród mieszkańców.

Niezadowolająca sytuacja dotycząca dostępności do usług opieki zdrowotnej i aptek

W Markach funkcjonują jedynie niepubliczne placówki opieki zdrowotnej. Ponadto w mieście brakuje nocnej i świątecznej opieki lekarskiej. Widoczne są również negatywne tendencje związane ze wzrostem liczby ludności przypadającej na aptekę ogólnodostępną. W ostatnich pięciu latach

²<https://tuwartomieszkac.pl/artykuly/dokad-polacy-najchetniej-sie-przeprowadzaja-ranking/>

Ranking ten został opracowany na podstawie danych za I półrocze 2020 r. dotyczących migracji w poszczególnych miastach i gminach.

³ Dane BDL GUS.

był to wzrost rzędu 187 osób, jednakże mimo to sytuacja dotycząca dostępności aptek w Markach (3 068 osób na aptekę) przedstawia się lepiej niż w przypadku powiatu (3 606 osób) czy województwa (4 192 osób).

Wysoki poziom zaangażowania samorządu i skuteczność realizacji działań z zakresu profilaktyki i ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej

Rok 2020 był szczególny z uwagi na wystąpienie pandemii COVID-19. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w 2020 r. była równa 723. Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej w tym roku można wskazać ubóstwo (239 rodzin), długotrwałą lub ciężką chorobę (212 rodzin), a także niepełnosprawność (175 rodzin), jednakże skala zjawiska dotycząca pomocy społecznej w Markach jest niska i widoczne są pozytywne zmiany w tym zakresie (spadek liczby osób, które uzyskały pomoc z powodu ubóstwa o blisko połowę). Miasto przeprowadziło liczne działania z zakresu ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Realizowane programy to m.in. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, „Wspieraj seniora”, „Opieka 75+”, programy profilaktyki zdrowotnej (m.in. Program polityki zdrowotnej w zakresie szczepień profilaktycznych przeciwko grypie czy Program polityki zdrowotnej w zakresie działań edukacyjnych dla dzieci z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej zamieszkujących Gminę Miasto Marki), a także realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Marki na lata 2016-2021” czy „Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2020-2022” stanowią odpowiedź na potrzeby mieszkańców Marek oraz wyzwania identyfikowane w mieście. Miasto Marki sfinansowało działania na rzecz seniorów jakim była „Maseczka dla seniora” czy też „Informator dla seniora” wydany w formie papierowej dla osób starszych nie posiadających dostępu do internetu jako niezbędny w okresie pandemii. W 2021 r. został również uruchomiony Punkt Szczepień Powszechnych przeciw COVID-19.



Edukacja

Brak żłobka na terenie gminy

W Markach nie funkcjonuje żłobek publiczny. Mieszkańcy mogą skorzystać z oferty placówek niepublicznych – żłobków i klubów dziecięcych. W ostatnich pięciu latach w mieście odnotowano wzrost odsetka dzieci objętych opieką żłobkową o 8,6 pp. Obecnie wynosi 11,8%, co pokazuje, że widoczny jest wzrost zapotrzebowania na tego rodzaju usługi. Ze względu na to, iż prowadzenie żłobka nie leży w ustawowych obowiązkach gminy, rozwiązaniem ułatwiającym opiekę nad dziećmi wprowadzonym przez miasto jest świadczenie pieniężne dla rodziców dzieci w wieku do 3 lat. W ramach „Mareckiego Bonu Żłobkowego” w 2020 r. wydano 192 pozytywnych decyzji i przeznaczano 409 718,80 zł z budżetu na świadczenia. To jednak o 37% mniej w porównaniu do 2019 r., co jest efektem wprowadzenia prognozy dochodowego.

Rozwój i wzrost zainteresowania opieką i wychowaniem przedszkolnym

W ostatnich latach wzrósł poziom upowszechnienia wychowania przedszkolnego, wyrażony odsetkiem dzieci korzystających z tej usługi, z 98,2% w 2016 r. do 104,1% w 2020 r. Wartość wskaźnika powyżej 100% oznacza, że do placówek przedszkolnych zlokalizowanych w Markach uczęszczają również dzieci zameldowane poza miastem. Widoczny jest również systematyczny wzrost wydatków z budżetu na przedszkola. W 2020 r. przeznaczono na przedszkola ponad 28 mln zł. Jednakże mimo to widoczne są potrzeby w zakresie rozwoju sieci placówek i ich dostępności, jak również podnoszenia standardów jakości opieki.

Ponadprzeciętna jakość kształcenia

Dzieci i młodzież mieszkające w Markach mają możliwość uczęszczania do pięciu publicznych szkół podstawowych oraz publicznego liceum ogólnokształcącego. Analizując dane dotyczące najnowszych wyników egzaminów ósmoklasisty i maturalnego można zauważyć, że uczniowie mareckich szkół uzyskują wyższe wyniki z języka angielskiego i języka polskiego w stosunku do wartości dla powiatu i województwa. Średnia z języka angielskiego z egzaminu ósmoklasisty w Markach wynosiła 73% (69,2% dla powiatu, 70,9% dla województwa), a w przypadku języka polskiego była równa 68,2% (64,2% dla powiatu, 63,7% dla województwa). W przypadku egzaminu ósmoklasisty nieznacznie gorszy wynik w porównaniu do średniej dla województwa mazowieckiego (52,4%) uzyskano tylko z matematyki (51,4%), jednakże wynik ten był wyższy w porównaniu do średniej dla powiatu wołomińskiego (48,9%). W przypadku wyników egzaminu maturalnego średnia z języka angielskiego wynosiła 83,5%, a 62,5% z języka polskiego. Wyniki te były wyższe w stosunku do średniej dla powiatu i województwa. Najniższy wynik uzyskano z matematyki, średnia dla Marek wyniosła 55,6%, to 6,2 pp. więcej niż w przypadku średniej dla powiatu (49,4%) oraz 5,3 pp. mniej w stosunku do średniej dla województwa (60,9%). W Markach ponad 25% populacji stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym, które w przyszłości będą siłą napędową rozwoju, dlatego kluczowa jest rozbudowa infrastruktury, ciągłe podnoszenie jakości nauczania w placówkach, przy jednoczesnym wzmacnianiu i budowaniu tożsamości lokalnej wśród najmłodszych mieszkańców.



Kapitał społeczny

Stopniowy wzrost poziomu aktywności obywatelskiej

W Markach obserwowany jest wzrost partycypacji społecznej mieszkańców oraz poziomu aktywności obywatelskiej, który objawia się poprzez uczestnictwo w budżecie obywatelskim czy wzrost udziału w wyborach samorządowych. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Markach wzrosła. W 2018 r. wynosiła 53,23%, to o 5,72 pp. więcej w stosunku do 2014 r. Widoczne są również pozytywne zmiany w przypadku aktywności w ramach budżetu obywatelskiego. W 2018 r. zgłoszono 13 projektów, a w konsultacjach wzięło udział 1 482 mieszkańców, w najnowszej edycji w 2021 r. zgłoszono 27 projektów, a liczba głosujących wzrosła do 2 035 mieszkańców. Miejscem, które sprzyja wzmacnianiu poziomu kapitału społecznego jest Centrum Aktywności Fabryczna 3. Tworzenie warunków do budowania kapitału społecznego oraz integracja jest konieczna z uwagi na obserwowany napływ ludności do Marek. W związku z tym powstaje potrzeba utworzenia drugiego takiego miejsca na Strudze.



Kultura, sport i rekreacja

Wzrost zapotrzebowania na usługi kulturalne

Prężnie działającymi instytucjami kultury są Marecki Ośrodek Kultury im. Tadeusza Łużyńskiego, Biblioteka Publiczna oraz Mareckie Centrum Edukacyjno-Rekreacyjne. W Markach do 2019 r. w Bibliotece Publicznej z roku na rok wzrastała liczba czytelników, lata 2020, 2021 – lata pandemiczne zmieniły tę tendencję. Jednocześnie można odnotować wzrost wypożyczeń – wyjątek stanowił rok 2020. Natomiast w roku 2021, gdzie liczba czytelników była najniższa od pięciu lat odnotowano gwałtowny wzrost wypożyczeń (ponad 76 tys.) w stosunku do roku poprzedniego. Obecnie, z uwagi na rosnące potrzeby mieszkańców i oczekiwania, zmieniają się również funkcje bibliotek, których oferta powinna być stale poszerzana. Tak też dzieje się w mareckich placówkach, gdzie księgozbiór został rozbudowany o książkę mówioną, filmy i coraz popularniejsze gry planszowe. W 2018 r. biblioteka zakupiła dostęp do audiobooków, e-booków i synchrobooków. Jest to jeden z ważniejszych kierunków, w jakim mareckie placówki powinny podążać. Zainteresowanie dostępem do książki w formie elektronicznej cały czas wzrasta, co widoczne jest w statystykach wypożyczeń na tej właśnie platformie. Jednocześnie użytkownicy korzystający z tej formy nie są widoczni w statystykach jako aktywni czytelnicy Bibliotek, co przekłada się na ogólną liczbę osób wypożyczających. Analizując wydatki w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego niezbędny był wzrost nakładów, ponieważ wymuszała to urozmaicona oferta bibliotek, a także stale rosnąca liczba imprez, wydarzeń (tylko w 2021 roku odbyło się ich 67) bezpłatnych dla mieszkańców Marek. Wyzwaniem dla miasta jest rosnąca liczba ludności oraz stosunkowo młode społeczeństwo, które determinuje konieczność prowadzenia działań z zakresu rozwoju polityki kulturalnej oraz poszerzania oferty czasu wolnego. W Markach jest wiele organizacji pozarządowych, które prowadzą zajęcia sportowe w różnych dziedzinach. Część z nich uczestniczy w zawodach sportowych, turniejach oraz mistrzostwach, odnosząc duże sukcesy na szczeblu krajowym, a także międzynarodowym. W zakresie rekreacji, czyli spędzania czasu wolnego, miasto oferuje wiele możliwości. Jednak ta potrzeba nowych form rekreacji wciąż wzrasta ze względu na stale rosnącą liczbę nowych mieszkańców, w tym chęć uczestniczenia w różnego rodzaju zajęciach.

SFERA GOSPODARCZA



Rynek pracy

Zachwianie sytuacji na lokalnym rynku pracy z uwagi na COVID-19

W porównaniu do analizowanych jednostek (Kobyłka, Wołomin, Zielonka) w Markach udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym był najniższy. Od 2016 r. do 2019 r. systematycznie się zmniejszał, w 2019 r. wyniósł 2,6%. W 2020 r. nastąpił wzrost do 3,7%. Wystąpienie pandemii COVID-19 spowodowało wzrost liczby osób bezrobotnych w 2020 r. w Markach, blisko o 47% w stosunku do 2019 r. Liczba bezrobotnych w 2020 r. wynosiła 821. W porównaniu do pozostałych jednostek, wzrost udziału bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym na 1000 ludności był najwyższy w Markach – wzrost o 1,1 pp. w stosunku do roku

poprzedniego. Jednak mimo odnotowanego wzrostu, wartość wskaźnika była najniższa niż w pozostałych gminach. Ograniczenia oraz liczne zwolnienia spowodowały również wzrost liczby bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Rosnąca atrakcyjność rynku pracy

W analizowanych latach nastąpił wzrost liczby osób pracujących w Markach o 4,6%. Obecnie w strukturze pracujących dominują mężczyźni, stanowiąc 53,5% ogółu pracujących. W Markach pracują również osoby zamieszkujące w Warszawie (27,8%) oraz w sąsiednich jednostkach: Radzyminie (7,4%), Wołominie (5,2%) czy Żąbkach (3,7%). Miasto jest również atrakcyjne dla cudzoziemców. W strukturze cudzoziemców na rynku pracy dominują osoby z Ukrainy, a następnie Białorusi. Łącznie w latach 2016-2017 złożono 1990 oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy obywatelom innej narodowości niż polska, a w 2018-2020 liczba oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wyniosła już 3 156. Należy mieć jednak na uwadze, że skala przepływów związanych z zatrudnieniem, pokazuje, że liczba wyjeżdżających do pracy (3 862) była wyższa niż przyjeżdżających (2 715).



Przedsiębiorczość

Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców

W latach 2016-2020 widoczny jest wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym o 2,9 pp. W 2020 r. wartość ta wynosiła 19,2, jednakże była jedną z niższych w stosunku do porównywanych jednostek (Kobyłka, Wołomin, Zielonka, Żąbki), co świadczy o tym, że większa niż w ościennych gminach populacja utrzymuje się z pracy najemnej. Za pozytywne zjawisko można uznać również przewagę liczby wniosków dotyczących założenia działalności nad zawieszeniem czy zakończeniem. W strukturze osób prowadzących działalność dominują osoby w grupie wiekowej 40-49 lat. Niecałe 8% stanowią najmłodsi przedsiębiorcy – do 30 roku życia.

Rozwijający się sektor MŚP

W Markach dominują mikroprzedsiębiorstwa. Według danych BDL GUS, w 2020 r. liczba podmiotów zatrudniających do 9 osób wynosiła 5 613. W przypadku podmiotów zatrudniających do 9 osób wartość wskaźnika podmiotów według klas wielkości w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wzrosła z 132,4 w 2016 r. do 152,5 w 2020 r. Jednakże za rozwojem sektora MŚP przemawia przede wszystkim zmiana wartości wskaźnika podmiotów według wag klas wielkości w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Wskaźnik ten dla Marek zmniejszył się z 7,5 do 6,8 w 2020 r., co pokazuje, że zwiększyła się liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w ostatnich pięciu latach.



Budżet miasta

Wzrost dochodów na jednego mieszkańca

W ostatnich pięciu latach znacząco wzrosły dochody na 1 mieszkańca w Markach. Obserwowany wzrost wyniósł blisko 60%. W 2020 r. dochód ten wyniósł 6 376 zł i był jednym z wyższych (zaraz po Żąbkach) w porównaniu do analizowanych jednostek. Można zauważyć, że gminy otaczające stolicę mają większe dochody na mieszkańca (Marki) niż te, które nie leżą w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy (Wołomin).

Stan finansów miasta

W ostatnich pięciu latach wydatki miasta przewyższyły dochody. Największe ujemne saldo w budżecie odnotowano w 2017 r. (różnica wynosiła około 16 mln zł). W 2021 r. dochody wynosiły 241 mln zł, a wydatki były o około 9 mln wyższe – 272 mln. Zatem obserwuje się deficyt budżetowy przy jednoczesnym wzroście dochodów miasta. Jednakże widoczne są pozytywne tendencje związane ze zmniejszającą się różnicą między dochodami a wydatkami. Marki na tle analizowanych jednostek charakteryzuje również wyższa od pozostałych (8,8%) wysokość obciążenia dochodów własnych obsługą zadłużenia.

SFERA PRZESTRZENNA



Zasoby mieszkaniowe

Wysoki poziom atrakcyjności osiedleńczej i wysoka konkurencyjność względem innych samorządów otaczających Warszawę

Miasto Marki jest atrakcyjne pod względem inwestycyjnym dla deweloperów z uwagi na wysoki udział w powierzchni terenów, przeznaczonych pod budownictwo, jak również korzystne ceny. Niezmiennie od pięciu lat w Markach inwestuje ponad 100 deweloperów. Wzrost liczby mieszkańców w Markach (związany z suburbanizacją Warszawy oraz depopulacją innych miejscowości) wpływa na wzrost popytu na mieszkania w mieście, co wiąże się z koniecznością rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Intensywny rozwój budownictwa mieszkaniowego

W Markach odnotowano wzrost liczby mieszkań o 19% w ostatnich pięciu latach. W 2020 r. liczba mieszkań ogółem wynosiła 15 125, co w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosi 411. Średnia trzyletnia liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności w każdym z analizowanych lat była wyższa w Markach w porównaniu do pozostałych jednostek (Kobyłka, Wołomin, Zielonka, Żąbki), a w 2020 r. wynosiła 18,9. Za intensywnym rozwojem budownictwa mieszkaniowego przemawia również wysoka liczba złożonych wniosków o budowę obiektów mieszkaniowych (w 2020 r. – 150 wniosków).



Planowanie przestrzenne i rewitalizacja

Wysoki procent pokrycia miasta planami zagospodarowania przestrzennego

W latach 2016-2020 uchwalono 10 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obecnie ponad 99% powierzchni miasta pokryte jest planami zagospodarowania przestrzennego. Zdecydowana większość powierzchni w Markach przeznaczona jest pod budownictwo mieszkaniowe. Fakt posiadania MPZP, w których wskazane jest przeznaczenie konkretnych terenów pod inwestycje, skraca czas budowy, ponieważ nie trzeba ubiegać się o warunki zabudowy. Jednakże należy mieć na uwadze, że w przypadku Marek większość terenów przeznaczona jest pod budownictwo mieszkaniowe, a odsetek terenów przeznaczanych na inwestycje niemieszkalne jest dużo niższy, co ogranicza możliwości inwestycyjne. Ponadto z uwagi na obserwowany wzrost liczby ludności oraz wysoki stopień wykorzystania transportu samochodowego, obserwuje się pogłębiający się deficyt miejsc parkingowych. W związku z tym w 2021 r. wprowadzono zmiany w 9 miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz

określono w nich zasady realizacji miejsc postojowych. Zmiany dotyczyły przede wszystkim ustaleń w zakresie zapewnienia miejsc do parkowania i sposobu ich realizacji.



Infrastruktura, transport i łączność

Niezadowalający stan i jakość infrastruktury drogowej

W Markach tempo rozwoju dróg lokalnych w odniesieniu do postępującej urbanizacji jest niewystarczające. Blisko 50% dróg nadal stanowią drogi gruntowe. Mieszkańcy jako słabe strony w mieście wskazują przede wszystkim złą jakość dróg i chodników (24,4% ankietowanych). Ponadto w zakresie infrastruktury drogowej i okołodrogowej respondenci zwrócili również uwagę na brak chodników, dróg, ścieżek rowerowych oraz niedostateczne oświetlenie ulic i niewystarczającą liczbę miejsc parkingowych. Jako priorytetowe uznają działania w zakresie szeroko rozumianej infrastruktury drogowej, dotyczące zarówno poprawy stanu i jakości dróg, jak również remonty chodników czy budowę oświetlenia.



Bezpieczeństwo publiczne

Stopniowy wzrost bezpieczeństwa publicznego na terenie miasta

Poczucie bezpieczeństwa ma duży wpływ na jakość życia mieszkańców. W ostatnich pięciu latach zmniejszyła się liczba zdarzeń drogowych (wypadków i kolizji). Ponadto widoczne są pozytywne zmiany i zmniejszająca się liczba interwencji jednostek zarówno PSP jak i OSP (wyjątek stanowił rok 2020 r., kiedy wzrosła liczba miejscowych zagrożeń). Wpływ na wzrost poczucia bezpieczeństwa w mieście ma również wzrost poziomu wykrywalności przestępstw w ostatnich pięciu latach o 11,8 pp. Na poczucie bezpieczeństwa ma wpływ także obecność i rozbudowa monitoringu miejskiego. Blisko 46% mieszkańców oceniło pozytywnie poziom odczuwanego bezpieczeństwa w mieście, a 32% miało trudności z jednoznaczną oceną.



Gospodarka komunalna i ochrona środowiska

Dobra dostępność terenów zielonych

Ponad 64% ankietowanych pozytywnie ocenia dostępność do terenów zielonych, a blisko 20% wskazuje bliskość lasów i terenów zielonych jako mocną stronę miasta. Lesistość w Markach jest na poziomie 33% i jest wyższa w porównaniu do wartości wojewódzkiej i powiatowej. Obszary chronione zajmują 35,4% powierzchni, a z uwagi na silne procesy urbanizacyjne w Markach i związaną z tym antropopresję konieczne są działania mające na celu ochronę środowiska i bioróżnorodności oraz dalszy rozwój terenów zielonych.

Wnioski z badania ankietowego mieszkańców

1. W grupie ankietowanych mieszkańców przeważały kobiety (58%). Wśród respondentów dominowały osoby w wieku 35-44 lat, z odsetkiem 42,5%, a około ¼ deklaroowało wykształcenie wyższe. Ponad **70%** stanowiły osoby pracujące, drugą grupą byli przedsiębiorcy z odsetkiem **14%**. Ponad połowa badanych określiła swoją sytuację materialną jako dobrą, co wskazuje na to, że mieszkańcy Marek posiadają satysfakcjonujący status finansowy.
2. Przeważająca część (63%) w najbliższych 5 latach planuje pozostać w mieście, a pozostałe osoby, które wskazały chęć migracji i zmiany miejsca zamieszkania, wśród głównych powodów wskazują niezadowalający stan infrastruktury drogowej.
3. Ponad połowa mieszkańców Marek czuje się silnie związana z Polską, ponad **1/3** utożsamia się z Unią Europejską, prawie **20%** czuje związek z Mazowszem, Markami oraz Warszawą, natomiast na powiązanie z powiatem wołomińskim wskazało zaledwie 3,7% badanych.
4. **Ponad 75%** ankietowanych jest zadowolonych z zamieszkiwania w mieście Marki. Blisko **70%** przeprowadziło się do gminy w ciągu ostatnich dwóch dekad na skutek decyzji swojej lub rodziców. Potwierdza to tezę o atrakcyjności osiedleńczej, jednocześnie wynik ten wskazuje na zagrożenie związane z intensywną urbanizacją obszaru. Dominującą grupę stanowiły osoby zamieszkujące w mieście od 10-20 lat (28,2%).
5. Odsetek osób, które czują, że ich głos i działania nie mają znaczenia i nie wpływają na otoczenie, wynosił blisko **50%**. Świadczy to o konieczności wzmocnienia poziomu partycypacji i włączenia mieszkańców w procesy decyzyjne, aby mieli realny wpływ na to, co dzieje się w mieście.
6. Odsetek osób utrzymujących kontakty z sąsiadami to 4/5 badanych. Świadczy to, iż lokalna społeczność jest ze sobą zżyta, co jest pozytywną tendencją. niespełna **94%** badanych stara się dobrze żyć z sąsiadami, co sugeruje, że mieszkańcy Marek są raczej ugodowi i potrafią się ze sobą porozumieć.
7. W funkcjonowanie dobrowolnych, formalnych grup angażuje się zaledwie **43%** ankietowanych, co świadczy o tym, że aktywność mieszkańców jest stosunkowo niska. Ponadto respondenci nie są chętni do poświęcania swojego czasu na rzecz dobrowolnej i nieodpłatnej pracy, 64% z nich w ciągu ostatnich 12 miesięcy w nic takiego się nie zaangażowało.

8. Analizując poziom zaufania do różnych instytucji, mieszkańcy najbardziej ufają straży pożarnej (ponad 90%), natomiast najmniej samorządowi województwa (75,2% odpowiedzi nie ufam).
9. Aż **85,1%** respondentów jest zadowolonych ze swojego obecnego zatrudnienia, ale warto podkreślić, iż większość mieszkańców pracuje w Warszawie. Wskazuje to, iż Marki są atrakcyjnym miejscem do życia i rozwoju, natomiast warto nadmienić, że to bliskość do miasta stołecznego stanowi potencjał obszaru w zakresie rynku pracy i rozwoju zawodowego.
10. Mieszkańcy najlepiej ocenili ofertę sportową i rekreacyjną (71,6% pozytywnych ocen), dostępność terenów zielonych (64,2%) oraz jakość świadczenia usługi odbioru odpadów (56,7%). Najgorzej oceniono aspekty związane z dostępnością i jakością usług podstawowej, jak i specjalistycznej opieki zdrowotnej, co stanowi istotne wyzwanie z uwagi na rosnące potrzeby mieszkańców oraz postępujące starzenie się społeczności.
11. Wśród mocnych stron ankietowani wymieniają atrakcyjną lokalizację (położenie blisko Warszawy, będącej miejscem pracy i edukacji dla mieszkańców), jak również wskazane wcześniej tereny zielone oraz obiekty sportowe i kulturalne. Za największy minus uważają niezadawalającą jakość infrastruktury drogowej i okołodrogowej, która utrudnia codzienne funkcjonowanie.
12. Prawie **1/3** respondentów za priorytetowe uznało poprawę stanu infrastruktury drogowej oraz okołodrogowej (chodniki, oświetlenie). Jest to kluczowe działanie, ponieważ doprowadzi do poprawy stanu życia zdecydowanej części mieszkańców.

Wyniki z badania ankietowego młodzieży

1. Wśród badanej młodzieży przeważały kobiety (54%). Większość badanych stanowiły osoby w wieku 11-15 lat (70,9%), a odsetek osób w przedziale pomiędzy 16-18 rokiem życia wynosił 26,8%. Około **83%** ankietowanej młodzieży mieszkała w Markach, w tym ponad połowa od urodzenia.
2. Większość, bo prawie **58%** respondentów, stanowili uczniowie szkół podstawowych, pozostałe **42%** uczęszczało do liceum. Analizując plany związane z wykształceniem, ponad **45%** chciałoby w ciągu najbliższych 10 lat uzyskać wykształcenie wyższe.
3. W opinii około **65%** badanych Marki są dobrym miejscem do życia. Ponad **80%** respondentów oceniło sytuację materialną swojej rodziny pozytywnie, co świadczy o tym, że w ich odczuciu standard, w którym żyją jest stosunkowo wysoki.

4. Uczniowie zostali poproszeni o ocenę elementów związanych z funkcjonowaniem ich szkoły oraz funkcjonowaniem pozalekcyjnym. Ponad połowa jest zadowolona z dostępności obiektów sportowych na terenie szkoły (57,3%) oraz ich jakości (52,4%). Oferta rekreacyjna w ramach placówek oświatowych spełnia oczekiwania uczniów i tym samym podnosi ich atrakcyjność. Około **40%** badanych pozytywnie ocenia możliwość rozwijania swoich zainteresowań w ramach zajęć pozalekcyjnych. Według uczniów, pomoc w planowaniu przyszłej kariery zawodowej oraz przygotowanie do pracy są niewystarczające.
5. Ponad **63%** badanych wie, jakie zajęcia pozalekcyjne realizowane są w Markach. Pozostała część deklaruje brak wiedzy w tym zakresie, zatem należy zastanowić się nad większą promocją zajęć dodatkowych.
6. Blisko **70%** respondentów potwierdziło, iż korzystają z form aktywności pozalekcyjnej, w szczególności z zajęć językowych (45,5%) i zajęć sportowych (34,2%). W większości są to zajęcia odpłatne, które prowadzi korepetytor lub szkoła do której uczęszcza uczeń, a w przypadku zajęć sportowych również kluby sportowe. W opinii młodzieży w mieście brakuje zajęć sportowych dotyczących mniej popularnych dyscyplin m.in. lekkoatletyki, akrobatyki, wspinaczki czy sztuk walki. Blisko **37%** chciałoby uczęszczać na tego rodzaju zajęcia.
7. W ramach badania zapytano osoby, które nie uczęszczają na zajęcia dodatkowe, jaki jest tego powód. Dla blisko **40%** osób, w Markach nie ma interesujących z ich perspektywy zajęć. Prawie **1/3** respondentów nie ma czasu na pozalekcyjne formy aktywności.
8. W ramach ankietyzacji zapytano uczniów, w jaki sposób docierają do szkoły na zajęcia. Blisko połowa z nich chodzi pieszo na lekcje. Ponad **41%** respondentów wskazało, że korzysta z komunikacji miejskiej. Podobny odsetek badanych deklaruje, że rodzice do szkoły dowożą ich samochodem. Na podstawie przedstawionych wyników można dojść do wniosku, że szkoły w Markach są ulokowane w miejscach, do których istotna część uczniów ma trudności z dotarciem autobusem.
9. Odpowiedzi dotyczące oceny oferty rozrywkowej kierowanej do młodzieży wskazują, że jest ona na przeciętnym poziomie, o czym świadczy podobny, blisko **40%** odsetek oceniających ją pozytywnie, jak i negatywnie.
10. Marecka młodzież najczęściej odwiedza kina (65,2%), a około **34%** bierze udział w jarmarkach i festynach. Zainteresowaniem cieszą się również mecze sportowe (24,3%). Wśród istotnych deficytów, ankietowani wskazują na brak kina w Markach (59,2%), brak miejsc spędzania

wolnego czasu (45,8%) oraz ścieżek rowerowych (40,8%). Ponadto według ankietowanych w Markach brakuje obiektów gastronomicznych oraz restauracji typu fast food.

11. Respondenci zostali zapytani o miejsce, w którym chcieliby mieszkać za 5-10 lat. Większość zadeklarowała, że chciałyby wyjechać za granicę (25%), a blisko **23%** wskazało Warszawę. Tylko **17%** zdecydowałoby się na pozostanie w Markach. Wśród głównych powodów migracji, uczniowie wskazali brak możliwości rozwoju zawodowego/względy finansowe (20,2%), niezadowolenie z sytuacji panującej w kraju (15%) czy chęć eksploracji (9,5%).

I.6. Analiza SWOT

Przeprowadzenie analizy SWOT umożliwia diagnozowanie obecnej sytuacji w kontekście planowania dalszego rozwoju jednostki. Jako główne zalety tej metody należy wskazać:

- generowanie z otoczenia szans rozwoju oraz identyfikowanie zagrożeń hamujących rozwój gminy,
- diagnozę bliższego oraz dalszego otoczenia gminy,
- określenie mocnych oraz wskazanie słabych stron pod kątem zasobów,
- poznanie otoczenia konkurencyjnego.

Wymienione elementy zostały poddane gradacji i stanowią próbę obiektywizacji wpływu poszczególnych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń.

Mocne strony



Położenie – bliskość Warszawy jako miejsca aktywności życiowej i zawodowej dla wielu mieszkańców	Dobra dostępność terenów zielonych – obecność rezerwatu przyrody i obszaru chronionego krajobrazu
Wysoka atrakcyjność osiedleńcza z uwagi na lokalizację, niższe ceny mieszkań, czego potwierdzeniem jest dodatnie saldo migracji	Aktywność seniorów - działalność Mareckiej Rady Seniorów
Młode społeczeństwo – udział osób w wieku przedprodukcyjnym w 2020 r. był na poziomie 25,4%	Rozwój budownictwa mieszkaniowego – wzrost liczby mieszkań ogółem w ostatnich pięciu latach o 19%
Wysoki udział powierzchni miasta objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – około 98%	Dostępność komunikacji publicznej – porozumienie z Zarządem Transportu Miejskiego w Warszawie i objęcie miasta pierwszą strefą biletową
Utworzenie Parku Wolontariuszy jako załączka centrum miasta i miejsca spotkań na otwartym powietrzu	Widoczny rozwój i rozbudowa ścieżek rowerowych – wybudowano kilka kilometrów (7 km) ścieżek rowerowych w ostatnich pięciu latach, obecnie ich długość to kilkanaście kilometrów (11 km)

Obecność Centrum Aktywności Fabryczna 3 – jako miejsca sprzyjającego budowaniu i wzmacnianiu kapitału społecznego	Stopniowy wzrost poziomu bezpieczeństwa na terenie miasta – wzrastający poziom wykrywalności ogólnej przestępstw (obecnie 54,2%)
Dobre zaplecze obiektów edukacyjnych i sportowych - uruchomienie MCER oraz budowa i rozbudowa pięciu obiektów edukacyjnych na przestrzeni kilku lat	Ograniczenie ruchu tranzytowego w mieście i odblokowanie centrum poprzez budowę obwodnicy Marek

Słabe strony



Niekontrolowana urbanizacja z punktu widzenia jej skutków	Niski poziom rozwoju usług o miejskim charakterze takich jak drobny handel i usługi, gastronomia, rzemiosło
Chaos przestrzenny, brak jasno identyfikowanego centrum miasta	Niedostatecznie rozwinięta oferta zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży z zakresu sportu
Brak istotnego zintegrowania mieszkańców miasta, atomizacja społeczna	Niezadawalający stan i jakość infrastruktury drogowej i okołodrogowej
Pojawiające się trudności związane z integracją ludności napływowej z ludnością miejscową, których konsekwencją może być wykluczenie społeczne, konieczność stworzenia polityki integracyjnej	Zdegradowane obszary przestrzeni miejskiej wymagające rewitalizacji – obszary związane z dziedzictwem Briggsów
Nieemożność pełnego zinwentaryzowania zjawiska migracji, a więc brak informacji co do faktycznej liczby mieszkańców Marek	Trudności w planowaniu, rozbudowie i tworzeniu zwartego układu miejskiego z uwagi na niekorzystny układ działek do zabudowy
Niewystarczający poziom aktywności w społeczeństwie obywatelskim – blisko 57% ankietowanych nie uczestniczy w dobrowolnych, formalnych grupach	Ograniczenia związane w prowadzeniem inwestycji ze względu na niedostateczną powierzchnię terenów inwestycyjnych dla inwestycji niemieszkaniowych

Niedostateczna w opinii mieszkańców dostępność usług medycznych (specjalistycznych i podstawowych usług medycznych, brak opieki nocnej i świątecznej oraz publicznych placówek)	Degradacja środowiska przyrodniczego i przekształcenia krajobrazu z uwagi na obserwowaną urbanizację
Hałas komunikacyjny – w szczególności w pobliżu głównych ciągów komunikacyjnych – drogi krajowej i wojewódzkiej	

Szanse



Możliwość pozyskania środków na inwestycje terytorialne (ZIT) w ramach współpracy Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego	Napływ kapitału ludzkiego rozumianego jako wzrost liczby mieszkańców
Pozyskanie środków na projekty ekologiczne, związane z ograniczeniem niskiej emisji oraz zapobieganiu zmianom klimatu i adaptacji	Współpraca w ramach partnerstw lokalnych i regionalnych
Poprawa standardu lokalnego układu drogowego i jego skomunikowania	Wykorzystanie potencjału historycznego do rozwoju miasta i jego promocji poza obszar lokalny

Zagrożenia



Skokowy napływ uchodźców wojennych, brak możliwości realnego oszacowania skali problemów i wyzwań z tym związanych na aktualnym etapie	Utrata dochodów PIT - wzrost odsetka mieszkańców niezameldowanych w mieście, których podatki nie zasilają budżetu miasta
Dynamicznie zmieniająca się sytuacja geopolityczna (w szczególności związana z obecnością Polski w strukturach UE oraz konfliktem zbrojnym w Ukrainie)	Dalszy wzrost obciążenia samorządów, związany z nowym zakresem działań i większą odpowiedzialnością, bez zapewnienia wystarczających środków, co powoduje wzrost wydatków gminy

Rosnąca się inflacja oraz możliwość jej narastania w coraz szybszym tempie	Niestabilna sytuacja i trudności w przewidzeniu skutków i konsekwencji pandemii COVID-19
Niestabilność przepisów prawa, reforma systemu podatkowego	Ponoszenie większych kosztów w związku ze starzeniem się społeczeństwa, konieczność profilowania usług przez OPS
	Konieczność ograniczenia negatywnych skutków środowiskowych, związanych z postępującym kryzysem klimatycznym

II Założenia koncepcji strategicznej dla miasta Marki

II.1 Misja i wizja rozwoju w ramach Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030

Wizja i misja w świetle przepisów to nieobligatoryjne elementy strategii rozwoju gminy. W opracowaniu umieszczono przywołane zapisy jako elementy, który stanowią wprowadzenie do poziomu planów strategicznych i operacyjnych, jak również odnoszą się do wyzwań stojących przed Markami.

Misja przedstawia cel istnienia instytucji, wizja kierunek w jakim podąża, a strategia wyznacza sposoby osiągnięcia celów.

Wizja rozwoju miasta Marki

Wizja jest rezultatem i prostym przełożeniem wdrażania modelu partycypacyjno-eksperckiego w procesie budowy Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030. Jej treść stanowi redakcję postulatów i wskazań mieszkańców, przedstawicieli samorządu oraz wszystkich interesariuszy uczestniczących w zorganizowanych spotkaniach warsztatowych i konsultacyjnych. Przygotowanie wizji zostało poprzedzone zebraniem najczęściej podnoszonych haseł, wątków oraz zgłaszanych wskazań mieszkańców.

Treścią wizji Marek z 2030 roku jest wieloaspektowy rozwój, których zasadniczą częścią są forma, czyli zapanowanie nad kwestiami trwających procesów rozwojowych i inwestycyjnych, oraz treść, czyli triada: jakość życia, tożsamość, wspólnota. Z przywołanych elementów można podkreślić, że podnoszenie standardów życia i budowanie tożsamości miejskiej będzie skutkowało integracją obywateli zamieszkujących Marki, a co za tym idzie nową jakością czy też wartością dodaną w postaci kapitału społecznego.

Szczególnie ostatni element wizji, czyli ocena okresu realizacji strategii, powinna podlegać ewaluacji i badaniom jako ważny filar interwencji.

Zredagowana wizja miasta Marki w roku 2030

Jesteśmy bardziej zintegrowaną wspólnotą mieszkańców, kształtującą naszą marecką tożsamość i postrzegającą Marki jako dobro wspólne.

Zapanowaliśmy nad ładem przestrzennym, urbanistycznym i architektonicznym miasta oraz systematycznie poprawiamy infrastrukturę publiczną wraz z zapewnieniem wysokich standardów usług publicznych.

Uważamy lata 2022-2030 za obiektywny sukces.



Misja Marek

Misja to operacyjny instrument zarządzania strategicznego, co prawda komplementarny z wizją, ale charakteryzujący się inną funkcją. Poza integracją, komunikowaniem i symbolicznym znaczeniem, misją nazywamy podstawowy kierunek, któremu przyświeca cały zestaw celów strategicznych i działań operacyjnych. Co ważne, misja w pewnym sensie wskazuje również na główne wyzwanie stojące przed miastem jako instytucją samorządową oraz wspólnotą mieszkańców.

Miasto lub jego dowolna część może być traktowane jako niezależny produkt. W ujęciu tym miasto może być postrzegane jako dobro lub usługa, odnosząca się do jego całości, a także dowolnego fragmentu jego przestrzeni wraz z jej zagospodarowaniem, tradycjami, klimatem, krajobrazem czy kulturą. Wobec powyższego, Marki należy traktować jako podmiot naturalnej gry rynkowej, w której oprócz miasta jako takiego, toczy się konkurencja o skojarzenia, ofertę, elementy dodatkowe stanowiące realną przewagę konkurencyjną. Innymi słowy, w koncepcji traktującej miasto jako produkt, kluczowe znaczenie ma rynkowy aspekt jego funkcjonowania (realia podaży-popytu), a tym samym jego atrakcyjność⁴. Ponadto należy podkreślić, że przyjęcie produktowej wizji rozwoju silnie uzasadnionej ekonomicznie nie wyklucza nawiązywania do innych koncepcji, których wdrożenie może wzmocniać konkurencyjność miasta, sprzyjąc jego wizerunkowi i realnie uzupełniać jego ofertę. Najpopularniejsze w ostatnim czasie koncepcje to m.in. idea miasta inteligentnego (smart city), zielonego (green city), piętnastominutowego (15-minute city), wrażliwego (soft city) czy odpornego (resilience city). Każdy z tych elementów znajdzie swoje odzwierciedlenie w planach strategicznych

⁴ Czornik Małgorzata. 2013. „Miasto i jego produkty”. Studia Ekonomiczne / Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach nr 147 Turystyka miejska. Prawidłowości i determinanty rozwoju: 36--52

i operacyjnych. Tym niemniej, przytoczona wcześniej już wizja w sposób koherentny odnosi się przede wszystkim do mieszkańców jako podstawowej grupy docelowej oraz ich jakości życia. Tym tropem podąża misja stawiając mieszkańca w centralnym miejscu „Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030”.

Misja miasta Marki

Misją miasta jest podnoszenie standardu życia w Markach, jakości usług społecznych, budowanie wspólnoty mieszkańców i tożsamości, troska o rozwój gospodarczy, a także łagodzenie niekorzystnych skutków urbanizacji.



II.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Rozdział odnosi się do przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372,1834)., gdzie w Art. 10e. ust. 3. pkt. 1) czytamy, że strategia obligatoryjnie zawiera *cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym*.

Strategiczne wymiary interwencji

Tworząc plany rozwojowe dla Marek należy rozpocząć od krótkiej refleksji na temat istoty samego miasta. Jest to ważne w perspektywie zapisów ideowych głównie wizji, ale również misji, a przede wszystkim w obrębie celów strategicznych i operacyjnych. W największym uproszczeniu, miasto to ukształtowana w procesie historycznym jednostka osadnicza o kilku cechach: (1) wysokiej intensyfikacji zabudowy i gęstości zaludnienia, (2) maksymalnym ograniczeniu funkcji rolniczej na rzecz pracy ludności w przemyśle i usługach oraz (3) prowadzeniu przez mieszkańców miejskiego stylu życia. To ostatnie z kryteriów jest najmniej ostrym, niemniej można je sprowadzić do umiejętności korzystania z urządzeń miejskich, uczestnictwa w różnorodnych grupach i organizacjach społecznych. Innymi słowy, identyfikowane postawy „nowych mieszczan”⁵ to aktywne korzystanie z przestrzeni miejskich usług, wyrażone poprzez sposoby spędzania czasu wolnego, ale również przyjmowane normy czy wartości (choćby anonimowości czy tolerancji). Ponadto z punktu widzenia nauk społecznych miasto jest zjawiskiem kulturowym, generującym własny styl życia (różny w zależności od skali i kraju), wytwarzającym oraz rozwiązującym nowe problemy i konflikty, które nie odnoszą się bezpośrednio do świata władzy czy ekonomii⁶. W takim ujęciu misją Marek jako samorządu jest oczywiście rozwiązywanie sytuacji związanych z konfliktem interesów, ale co ważniejsze stymulowanie tworzenia się tożsamości mareckiej jako elementu spajającego lokalną społeczność.

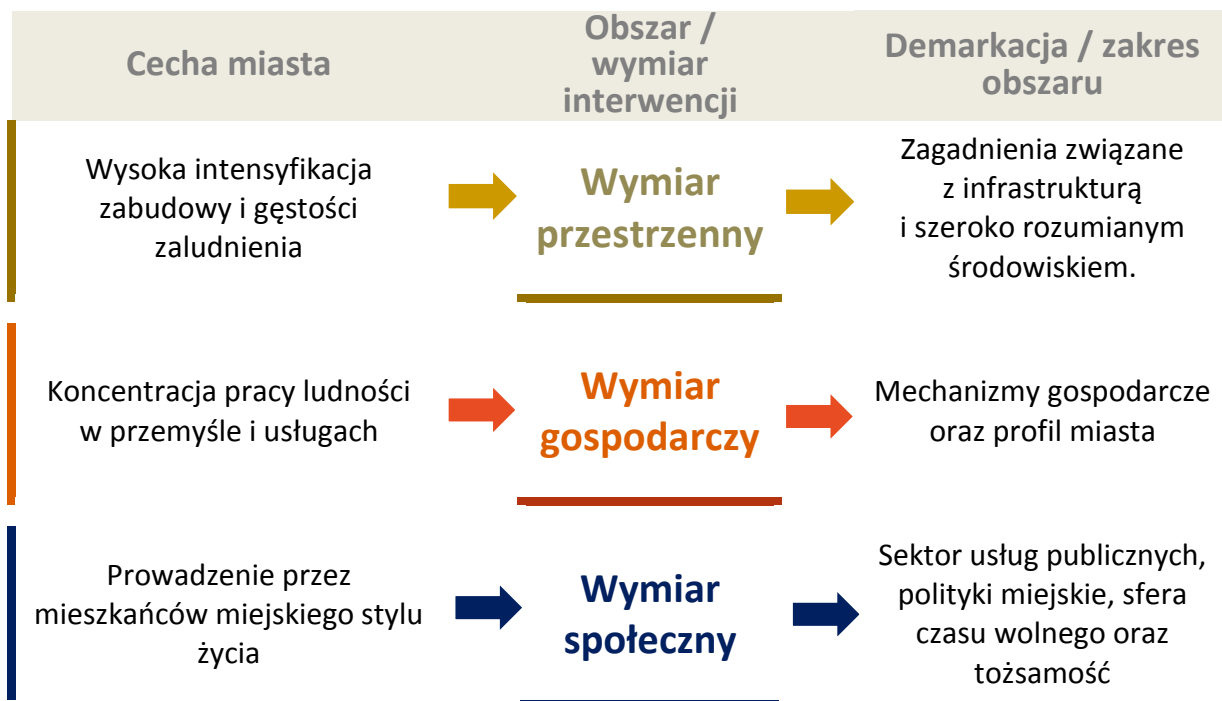
Istotną obecność Marek w szerszej świadomości społecznej to lata 80. XIX wieku. Przed tą datą możemy mówić jedynie o małej miejscowości zamieszkiwanej przez kilkuset mieszkańców. W tym okresie bracia Briggsowie uruchomili fabrykę przędzalniczą, co zainicjowało proces industrializacji i urbanizacji Marek. Marki otrzymały prawa miejskie w 1967 roku tworząc organizm miejski składający się z kilku odrębnych części. Pokłosiem tej historii jest układ urbanistyczny, z jego niedoskonałościami i zaletami, dziedzictwo przemysłowe i jego potencjał rewitalizacyjny. Tym samym Marki z ośrodka przemysłowego w zaborze rosyjskim u swojego zarania stały się areną intensywnych

⁵ Kubicki Paweł. 2011. „Nowi mieszczanie – nowi aktorzy na miejskiej scenie”. *Przegląd Socjologiczny* 60(2–3): 203–227.

⁶ Matyja Rafał. 2017. „Miasto jako przestrzeń, węzeł i system. Analiza z perspektywy badań politologicznych”. *Acta Politica Polonica* nr 3/2017 (41)

i realnych procesów miastotwórczych na przełomie XIX i XX wieku. Przywołane wydarzenia historyczne doprowadziły do powstania dzisiejszych Marek⁷.

Powyższe ustalenia determinują kształt dokumentu i wpływają na układ poszczególnych jego elementów (wynikający również z przepisów prawa). Każda z przywołanych cech pozwala na określenie, gdzie przebiega granica pomiędzy poszczególnymi wymiarami interwencji.



⁷ http://www.marki.pl/311-historia_miasta [6.12.2021]

Charakterystyka celów strategicznych

Wymiar przestrzenny

Najczęstszym rozumieniem miasta jest odniesienie do jego fizycznych ram i granic administracyjnych. W praktyce inwestycyjnej i planistycznej można je zawęzić do zagadnień infrastrukturalnych, środowiskowych, planistycznych oraz związanych z mieniem, nieruchomościami pozostającymi własnością gminy i jej jednostek organizacyjnych. Specyfika Marek to postępująca urbanizacja skutkująca zmianami w tkance społecznej, krajobrazie oraz realnym kształcie miasta.

W opiniach respondentów uczestniczących w badaniach społecznych to właśnie infrastruktura stanowi najważniejsze wyzwanie stojące przed miastem. Jest to kluczowy problem i dotyczy w zasadzie całości infrastruktury publicznej, często odnoszącej się do budowy nowej, wynikającej z systematycznego wzrostu liczby mieszkańców.

Warto podkreślić konieczność zrównoważonego rozwoju miasta w odniesieniu do jego poszczególnych historycznych części, czyli Strugi, Pustelnika i samych Marek. Wyzwaniem planistycznym jest również działanie na rzecz tworzenia realnego centrum miasta, jego przestrzeni symbolicznej. Skalę wyzwania potęgują chociażby przecinająca gminę droga wojewódzka DW629, do niedawna jeszcze obsługująca ruch tranzytowy jako droga krajowa oraz układ urbanistyczny, który ma policentryczny, ulicowy charakter.

Biorąc pod uwagę powyższe, można zdefiniować pierwszy z celów strategicznych, który odnosi się do wyzwań, w opisanym uprzednio wymiarze przestrzennym, a jego doszczegółowienie (tak jak w przypadku pozostałych celów strategicznych) będzie miało postać konkretnych kierunków działań.

Wymiar przestrzenny

Cel strategiczny 1. Ograniczanie negatywnych skutków urbanizacji oraz odpowiadanie na związane z nią wyzwania

Rozwój Marek jako bardzo atrakcyjnej destynacji osiedleńczej jest procesem widocznym od lat, który w najbliższej dekadzie nie będzie podlegał istotnym zmianom. W związku z tym należy ukierunkować interwencję publiczną na zadbanie o wysoki standard funkcjonowania mieszkańców w Markach. Ten zakres odnosi się do infrastruktury publicznej, kwestii środowiskowych, jakości i dostępności przestrzeni publicznych, a także przestrzeni zabudowy mieszkaniowej.

Wymiar gospodarczy

Kwestie gospodarcze to czynniki, które z naturalnych względów muszą stanowić część strategii jako elementy silnie oddziałujące na Marki jako ośrodek miejski. Na wstępie należy podkreślić relatywnie skąpy katalog instrumentów pozostających w gestii samorządu w tym zakresie. System powiązań gospodarczych wymaga również budowania marki miasta i jego pozycji konkurencyjnej, a więc korzystania z narzędzi marketingowych.

Marki jako wyróżniająca się destynacja osiedleńcza przyciąga nowe rzesze mieszkańców, dla których miejscem pracy pozostaje Warszawa. Praca w stolicy jest podstawowym wyróżnikiem miasta oddziałującym na kwestie gospodarcze. Tym samym pojawiające się wyzwanie dotyczy kreowania miasta Marki również jako miejsca pracy, co ma znaczenie finansowe (podatkowe), ale również relacyjne (budowanie przywiązania i więzi mieszkańców z miastem). Problemem w tym kontekście jest na pewno dostępność terenu, które uniemożliwia tworzenie realnych stref aktywności gospodarczej.

Drugim wyróżnikiem gospodarki Marek jest słabo rozbudowana sfera handlu i usług, w szczególności tych małych: rzemieślniczych, gastronomicznych i związanych z ofertą czasu wolnego. To właśnie takie punkty tworzą miejskość, mają miastotwórczy charakter, a więc stanowią element, który jest dość jednoznacznie określany jako deficytowy w mieście. O ile działania samorządu, te ukierunkowane na poprawę infrastruktury, są konsekwentnie realizowane, to dotychczas nie zafunkcjonowały mechanizmy stymulujące przedsiębiorców do wypełniania nisz w miejscowej gospodarce. Miejskość, rozumiana jako ważna cecha miasta, w Markach w zadowalającej formie obecnie nie istnieje.

Uznając koncepcję produktową miasta za wyznaczającą ramy planistyczne należy wskazać instytucje Gminy Miasto Marki jako ważny instrument mający na celu przyciąganie inwestorów oraz nowych mieszkańców. Efektywność realizacji tego założenia wymaga podejścia marketingowego w wymiarze komunikowania, jak również profesjonalizacji struktur miejskich.

Wymiar gospodarczy

Cel strategiczny 2. Budowanie miejskości Marek

Budowanie miejskości Marek będzie osadzone na gruncie: tworzenia zachęt inwestycyjnych odpowiedniego wykorzystania instrumentów planistycznych oraz silnego zaangażowania instytucjonalnego. Należy podkreślić, że stworzenie miejskości to odpowiedź na potrzeby artykułowane przez zamieszkujących Marki nowych mieszkańców, którzy swoje życie po pracy w dużej części wiążą z Warszawą (w zakresie zaspokajania potrzeb związanych z poszczególnymi sferami handlu i przede wszystkim usług). Skuteczne zbudowanie miejskości jest mocno związane z udanym budowaniem tożsamości mareckiej, wzmocnieniem społeczeństwa obywatelskiego w Markach i zakorzenieniem, poprzez chociażby dobre i konkurencyjne usługi publiczne, czego udanym przykładem jest Mareckie Centrum Edukacyjno-Rekreacyjne (MCER). Krótko mówiąc miejskość będzie potencjalnie tworzona poprzez działania gospodarcze i przede wszystkim społeczne.

Wymiar społeczny

Sfera społeczna w swojej istocie ma wyznaczać ramy i wskazywać zakres długofalowych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych, realizowanych przez marecki samorząd i organizacje pozarządowe oraz pozostałych partnerów. Tak definiowana polityka społeczna stanowi szerokie spektrum obejmujące m.in.: usługi wychowawcze i edukacyjne, pomoc społeczną, sferę kultury, rekreacji i czasu wolnego, jak również prowadzenie polityk skierowanych do konkretnych grup społecznych: młodzieży, rodziców z dziećmi oraz seniorów. Wymiar społeczny interwencji obejmuje również działania na rzecz aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego i realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych (emblematycznym przykładem powinna być fabryka braci Briggsów) rozumianych jako narzędzie budujące tożsamość marecką.

Wspomniane kwestie przywiązania i poczucia przynależności buduje się w długiej perspektywie, czasy nasilonych migracji nie są korzystnym akceleratorem zmian, ale perspektywa roku 2030 uprawnia do sformułowania tego typu wyzwania. Co więcej należy podkreślić, że budowanie zintegrowanej wspólnoty lokalnej to nie tylko animowanie wspólnoty lokalnej, ale również wysoka jakość i dostępność usług oraz zindywidualizowana oferta skierowana zróżnicowanych grup mieszkańców. W długookresowej strategii i perspektywie patrzenia na miasto istotne jest traktowanie miasta jako forum animującego powstawanie kapitału społecznego, wyłaniania liderów oraz osób zaangażowanych w budowanie dobra wspólnego.

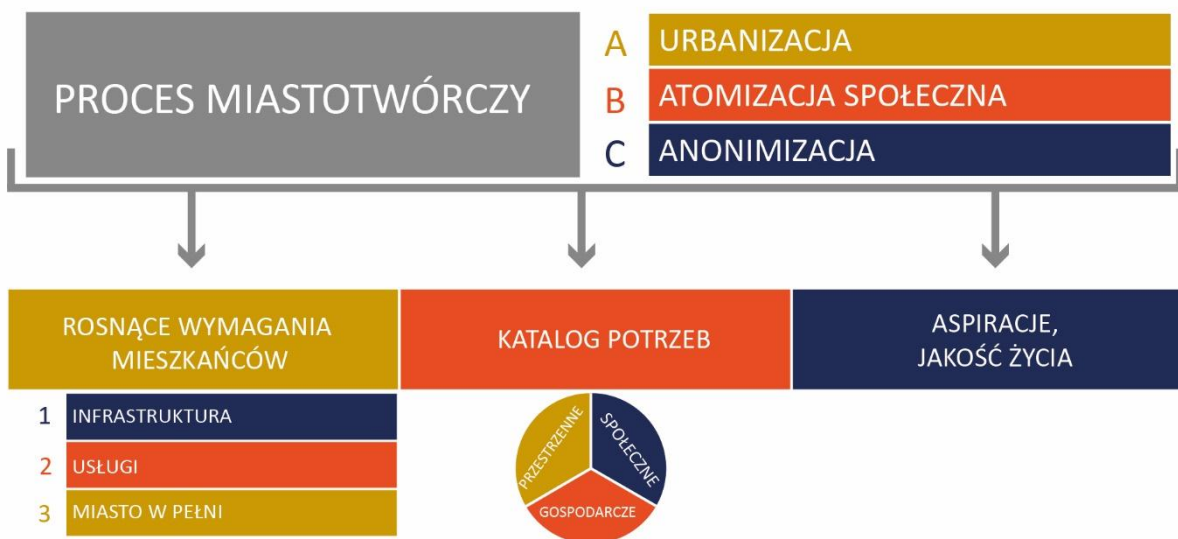
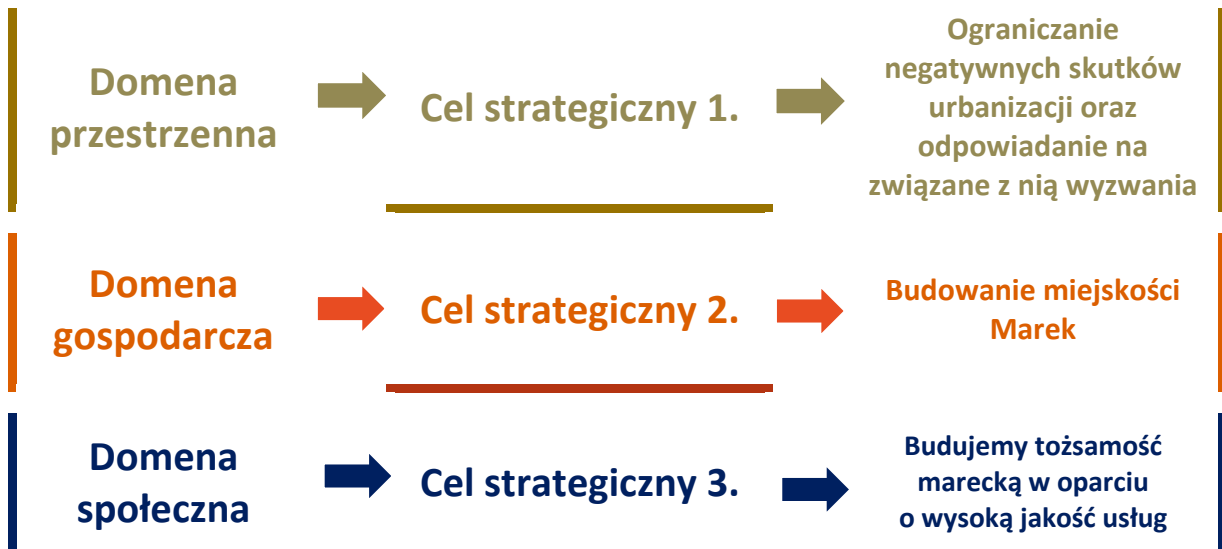
Wymiar społeczny

Cel strategiczny 3. Budujemy tożsamość marecką w oparciu o wysoką jakość usług

Budowanie tożsamości mareckiej opiera się na skutecznej interwencji w trzech konkretnych obszarach:

- a. *Klasycznych usług publicznych (transport, edukacja, pomoc społeczna);*
- b. *Tworzeniu polityk dedykowanych konkretnym grupom mieszkańców (seniorzy, rodzice z dziećmi, młodzież);*
- c. *Wspieraniu trzeciego sektora (m.in. rewitalizacja).*

Definiując poszczególne cele strategiczne należy podkreślić, że skuteczność zmian w przestrzeni warunkuje sprawność instytucji i sprawczość ekonomiczna. Natomiast nieskuteczność interwencji w wymiarze społecznym może stanowić kluczową barierę rozwojową dla Marek w perspektywie kolejnych lat.



II.3 Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

Rozdział odnosi się do przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372,1834), gdzie w Art. 10e. ust. 3. pkt. 2) wskazuje się, że strategia określa: *kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych*.

Schemat interwencji strategicznej

Cel strategiczny 1.	Cel strategiczny 2.	Cel strategiczny 3.
Ograniczanie negatywnych skutków urbanizacji oraz odpowiadanie na związane z nią wyzwania	Budowanie miejskości Marek	Budujemy tożsamość mareką w oparciu o wysoką jakość usług
 KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej	 KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej	 KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie
 KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego	 KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd	 KD 7. Kompleksowa rewitalizacja
 KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego		 KD 8. Polityka senioralna
		 KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku
		 KD 10. Oświata i edukacja
		 KD 11. Polityka społeczna
		 KD 12. Atrakcyjna oferta kulturalna

Opis kierunków działań wraz z przewidzianą interwencją

KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej

Postępująca urbanizacja determinuje konieczność prowadzenia działań z zakresu poprawy i podnoszenia standardów infrastruktury w mieście. Wysoka jakość i dostępność infrastruktury publicznej odgrywają kluczową rolę w kontekście jakości życia mieszkańców. Według respondentów biorących udział w badaniu zrealizowanym na potrzeby opracowania niniejszego dokumentu, to właśnie kwestie infrastrukturalne (w szczególności infrastruktury drogowej) budzą najwięcej zastrzeżeń oraz wymagają interwencji. Prawie 1/3 ankietowanych wskazała na konieczność poprawy stanu infrastruktury drogowej.

Cel operacyjny 1. Modernizacja, budowa i rozbudowa infrastruktury drogowej

- Systematyczna poprawa nawierzchni dróg gminnych.
- Dostosowywanie sieci dróg gminnych do zmieniającej się, urbanizującej przestrzeni miasta.
- Przebudowa i dostosowanie do zmienionej funkcji drogi wojewódzkiej DW629.
- Współpraca z pozostałymi zarządcami dróg publicznych i prywatnych.

Cel operacyjny 2. Rozwijanie i rozbudowa infrastruktury liniowej

- Rozbudowa oświetlenia ulicznego.
- Budowa infrastruktury towarzyszącej w postaci chodników.
- Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych.
- Tworzenie zintegrowanego systemu transportowego.
- Prowadzenie działań na rzecz rozwoju transportu zbiorowego oraz zwiększenia efektywności
- Działania edukacyjne i promocyjne popularyzujące alternatywne, inne niż samochód środki transportu.
- Prowadzenie działań na rzecz zmiany przyzwyczajeń mieszkańców w zakresie komunikacji oraz uwolnienie przestrzeni od ruchu samochodowego.

Cel operacyjny 3. Poprawienie standardu funkcjonowania obiektów użyteczność publicznej i zasobu komunalnego

- Rozpoczęcie procesu inwestycyjnego każdorazowo od wizji terenowej oraz w uzasadnionych przypadkach konsultacji społecznych.
- Rozwijanie inicjatyw w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP).
- Wzmacnianie zasobów i efektywności działania Mareckich Inwestycji Miejskich Sp. z o.o. oraz Wodociągu Mareckiego Sp. z o.o.
- Dalsza profesjonalizacja zarządzania obiektami szkolno-edukacyjnymi oraz sportowo-rekreacyjnymi przez Mareckie Inwestycje Miejskie.
- Remonty i modernizacje budynków komunalnych (dostosowanie do wymogów środowiskowych), realizacja działania etapami.
- Wykorzystanie potencjału fabryki Briggsów wraz z otoczeniem zgodnie z ustaleniami Gminnego Programu Rewitalizacji.

KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego

Zasadność interwencji w ramach wskazanego kierunku wynika z postępującej urbanizacji, której skutki widoczne są zarówno w społeczeństwie, jak i krajobrazie oraz kształcie i przestrzeni miasta, a także konsekwencji globalnego kryzysu klimatycznego. Ze względu na rosnącą liczbę ludności, istotne jest zwiększanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców. Zatem adaptacja do zmian klimatu oraz działania z zakresu ochrony środowiska są jednym z kluczowych wyzwań stojących przed samorządem miasta Marki.

Cel operacyjny 4. Rozwijanie systemu gospodarowania wodami opadowymi

- Budowa sieci kanalizacji deszczowej.
- Przygotowanie terenów zalewowych charakteryzujących się dużą chłonnością gleb.
- Rozwijanie, budowa obiektów małej retencji na terenie miasta.
- Przygotowanie planu działań odpowiadającego za skutki deszczów nawalnych szczególnie w odniesieniu do przestrzeni, które fizycznie nie mogą zostać wyposażone w kanalizację burzową.
- Przeciwdziałanie skutkom suszy.
- Przeciwdziałanie powstawaniu wysp ciepła.
- Racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych, wprowadzenie wodooszczędnych i proekologicznych rozwiązań m.in. małej retencji.
- Prowadzenie działań na rzecz zwiększenia powierzchni przepuszczalnych i terenów biologicznie czynnych w mieście.
- Działania w celu ograniczenia zjawiska „betonozy” i nadmiernemu utwardzaniu terenów.
- Budowa obiektów zielono-niebieskiej infrastruktury⁸.
- Wzmacnianie świadomości wśród mieszkańców dotyczącej racjonalnego gospodarowania wodami.

Cel operacyjny 5. Dostosowanie sieci wodno-kanalizacyjnej do zmieniających się uwarunkowań

- Rozwijanie zasobów i wzmacnianie efektywności działania spółki miejskiej Wodociąg Marecki Sp. z o.o.
- Rozbudowa gminnej sieci wodociągowej.
- Rozbudowa gminnej sieci kanalizacji sanitarnej i współpraca w tym zakresie w ramach aglomeracji warszawskiej⁹.
- Aktualizacja koncepcji wyposażenia miasta w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną w oparciu o plany zagospodarowania przestrzennego.

Cel operacyjny 6. Ochrona bioróżnorodności

- Ochrona terenów cennych przyrodniczo przed presją urbanistyczną.
- Utrzymanie i rozwój terenów zieleni oraz elementów błękitno-zielonej infrastruktury umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie wewnętrznych i zewnętrznych powiązań przyrodniczych
- Zachowanie bioróżnorodności i walorów środowiska przyrodniczego.

Cel operacyjny 7. Działania na rzecz ograniczenia emisyjności miasta

- Wsparcie procesu wdrażania OZE w gospodarstwach indywidualnych (fotowoltaika, pompy ciepła) oraz obiektach użyteczności publicznej.
- Wspieranie działań zmierzających do poprawy jakości powietrza m.in. poprzez wspieranie wymiany indywidualnych źródeł ciepła.
- Wdrażanie energooszczędnego oświetlenia ulicznego.
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, zasobu komunalnego oraz obiektów prywatnych i przemysłowych.
- Prowadzenie działań informacyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych z zakresu kryzysu klimatycznego, jego skutków i oddziaływania.

⁸Zielono-niebieska infrastruktura skupia się na połączeniu celów i zadań związanych z gospodarowaniem wodami oraz różnymi formami zieleni.

⁹ W rozumieniu aglomeracji wodno-ściekowych.

Cel operacyjny 8. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami

- Profesjonalizacja systemu odbioru odpadów komunalnych.
- Prowadzenie działań edukacyjnych z zakresu segregacji odpadów, recyklingu i wzmacnianie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców.

KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego

Estetyka przestrzeni, jej funkcjonalność oraz dostępność odgrywają istotną rolę w rozwoju gospodarczym i mają ogromny wpływ na jakość życia mieszkańców. Wątek przestrzeni jest istotny jako budujący ramy dla rozwijania funkcji symbolicznych i miastotwórczych. Przedsięwzięcia skupione w ramach tego kierunku działania są silnie ukierunkowane na aktywne oddziaływanie na przestrzeń publiczną oraz zagospodarowanie zgodnie z najlepszymi standardami i praktykami, tym samym umożliwiając korzystanie z niej wszystkim grupom interesariuszy m.in. osobom ze szczególnymi potrzebami.

Cel operacyjny 9. Planowanie przestrzenne

- Prowadzenie aktywnej polityki przestrzennej za pośrednictwem MPZP.
- Planistyczne stymulowanie funkcji symbolicznych i miastotwórczych Marek ze szczególnym uwzględnieniem sfery usług oraz przestrzeni publicznych (miejsc spotkań).
- Dbłość o zapewnienie odpowiedniej przestrzeni wokół budynków, dostępności do budynków, miejsc parkingowych, zachowania powierzchni biologicznie czynnej, zieleni, przestrzeni publicznej i infrastruktury publicznej oraz przestrzeni zabudowy mieszkaniowej.
- Ograniczenie intensywności zabudowy.

Cel operacyjny 10. Poprawa funkcjonowania przestrzeni publicznych

- Wdrażanie polityki dostępności, likwidowanie barier architektonicznych.
- Zapewnienie dostępu do przestrzeni publicznej dla niechronionych użytkowników dróg.
- Estetyzacja przestrzeni publicznych.
- Doposażenie przestrzeni publicznych w małą architekturę.
- Rozwijanie i poprawa standardów funkcjonowania terenów zielonych w mieście.
- Wprowadzenie spójnej polityki parkingowej.
- Tworzenie miejsc parkingowych w uzasadnionych społecznie i ekonomicznie przestrzeniach miasta.

Cel operacyjny 11. Kształtowanie i tworzenie struktury przestrzeni do inwestycji

- Uporządkowanie przestrzeni w mieście.
- Racjonalne gospodarowanie, przetworzenie i wykorzystywanie terenów opuszczonych lub zdegradowanych i niewchodzenie na niezagospodarowane tereny.
- Prowadzenie na terenach wykorzystywanych w przeszłości spójnego systemu zarządzania i wprowadzanie nowych funkcji, jako sposobu zapobiegania presji inwestycyjnej.
- Prowadzenie działań na rzecz zapewnienia dostępności terenów pod rozwój inwestycji.

KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej

Marki ze względu na położenie i bliskość stolicy przyciągają wielu mieszkańców, dla których jednak to Warszawa jest miejscem pracy, co oddziałuje na gospodarkę Marek. Należy zatem podjąć działania mające na celu kreowanie miasta jako atrakcyjnego pod względem prowadzenia działalności gospodarczej, co będzie miało bezpośredni wpływ na kwestie finansowe (podatki) oraz wzmacnianie poczucia tożsamości i przywiązania do miejsca. W ostatnich latach widoczne są

pozytywne zmiany w liczbie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym (wzrost o 2,9 pp., w 2020 r. – 19,2), jednakże w porównaniu do jednostek sąsiednich, wartość ta jest niższa i świadczy o niższym poziomie przedsiębiorczości w Markach. Odsetek osób najmłodszych (do 29 roku życia) będących przedsiębiorcami i prowadzącymi działalność gospodarczą w Markach wynosi 7,7%.

Cel operacyjny 12. Tworzenie warunków do rozwijania się przedsiębiorczości

- Tworzenie atrakcyjnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej w gminie w zakresie zachęt inwestycyjnych, szczególnie w kontekście miejsc handlowych i usługowych o miastotwórczym charakterze.
- Prowadzenie zintegrowanych działań promocyjnych i informacyjnych ukierunkowanych na wzrost rozpoznawalności gospodarczej.
- Przygotowanie atrakcyjnej oferty inwestycyjnej we współpracy z sektorem prywatnym wraz z prowadzeniem wysokich standardów obsługi inwestora w mieście.
- Współpraca z instytucjami otoczenia biznesu oraz zrzeszeniami pracodawców i przedsiębiorców.
- Wspieranie integracji zawodowej ludności uchodźczej.
- Rozwijanie działalności instytucji okołobiznesowych, realizacja funkcji stymulujących przedsiębiorczość.
- Współpraca z przedsiębiorcami i placówkami edukacyjnymi w kontekście przygotowywania merytorycznych kadr, gotowych do podjęcia pracy.
- Wspieranie i promocja aktywności zawodowej (również osób starszych) oraz promocja postawy przedsiębiorczej.

Cel operacyjny 13. Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej

- Wykorzystanie potencjału turystyczno-rekreacyjnego miasta Marki jako czynnika stymulującego atrakcyjność inwestycyjną.
- Wykorzystanie dziedzictwa historycznego związanego z braćmi Briggs jako elementu marki miasta.
- Uczestnictwo w branżowych targach, konferencjach i misjach gospodarczych.
- Inkubacja i akceleracja inicjatyw biznesowych, w tym start-upów.
- Wspieranie i animowanie współpracy na rzecz budowy innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy.

KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd

Sprawne funkcjonowanie urzędu miasta powinno opierać się na wykorzystaniu nowoczesnych technologii oraz wykorzystaniu różnych form przekazu w celu zapewnienia kontaktu z możliwie jak najszerszym gronem interesariuszy. Blisko 50% ankietowanych mieszkańców uważa, że ich głos i działania nie mają znaczenia i nie wpływają na otoczenie, zatem za priorytetowe uznaje się wzmocnienie dialogu, umożliwienie realnych partycypacji mieszkańcom oraz wzmocnienie w nich poczucia sprawczości poprzez włączanie ich w procesy decyzyjne i rozwojowe.

Cel operacyjny 14. Rozwój instytucjonalny samorządu miasta Marki

- Realizacja działań na rzecz podnoszenia sprawności funkcjonowania administracji samorządowej.
- Rozwój e-administracji.
- Cyfryzacja zasobów gminnych.
- Doposażenie sprzętowe UM w kontekście świadczenia usług online.

- Wzmocnienie kompetencji kadr i pracowników samorządowych.
- Poprawienie efektywności - współpraca między Urzędem Miasta i jego jednostkami.
- Intensyfikacja współpracy zagranicznej i partnerskiej miasta.
- Wdrażanie nowych standardów i procedur mających na celu usprawnienie funkcjonowania administracji samorządowej.
- Podejmowanie działań ułatwiających cudzoziemcom korzystanie z usług publicznych oraz ograniczenie barier w obsłudze instytucjonalnej.
- Poprawa jakości bazy lokalowej i infrastruktury świadczenia usług przez Urząd Miasta Marki i jego jednostki.
- Wykorzystanie potencjału Mareckich Inwestycji Miejskich Sp. z o.o.

Cel operacyjny 15. Wzmocnienie procesów komunikowania społecznego

- Wykorzystanie analogowych oraz cyfrowych form komunikowania się z mieszkańcami.
- Rozwijanie dotychczasowych inicjatyw i instrumentów komunikacji z mieszkańcami.
- Zwiększenie efektywności informowania mieszkańców podczas odbywających się wydarzeń społeczno-kulturalnych w mieście.
- Stworzenie wspólnego miejskiego kalendarza imprez.
- Stworzenie mapy usług (w szczególności usług publicznych).

KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie

W strukturze respondentów biorących udział w badaniu blisko 70% stanowiły osoby, które przeprowadziły się do miasta w ciągu ostatnich 20 lat. O skali zjawiska imigracji do Marek świadczy również wielkość salda migracji (w 2020 r. 29,4 na 1 000 ludności). Marki są atrakcyjne pod względem osiedleńczym, jednakże napływ nowych mieszkańców wiąże się z możliwością wystąpienia konfliktów między obecnymi a nowymi mieszkańcami oraz negatywnych zjawisk społecznych. Kluczowe jest zatem prowadzenie działań mających na celu integrację mieszkańców, zachęcanie ich do współpracy, aktywizowanie, wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej oraz wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, m.in. poprzez wykorzystanie potencjału instytucji, jaką jest CAF 3.

Cel operacyjny 16. Wzmacnianie sektora organizacji pozarządowych

- Rozwijanie systemów grantowych oraz outsourcing usług publicznych poprzez zlecanie zadań własnych organizacjom pozarządowym.
- Animowanie współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi a sektorem publicznym oraz biznesowym.

Cel operacyjny 17. Integracja mieszkańców

- Rozwijanie potencjału Centrum Aktywności Fabryczna 3 i Mareckiego Ośrodka Kultury im. Tadeusza Łużyńskiego.
- Prowadzenie działań mających na celu przeciwdziałanie konfliktom międzykulturowym i zapobieganie wykluczeniu społecznemu.
- Prowadzenie działań animacyjnych, organizacja wydarzeń, spotkań w celu wsparcia i integracji uchodźców.
- Działania na rzecz integracji mieszkańców wokół dziedzictwa miasta.
- Działania na rzecz integracji środowisk lokalnych oraz tworzenia i wzmacniania tożsamości mareckiej.
- Rozwijanie mechanizmów partycypacyjnych zmierzających do włączania mieszkańców w procesy decyzyjne również w procesach inwestycyjnych i projektowych.
- Wykorzystanie kapitału społecznego w formule wolontariatu, mentoringu.

KD 7. Kompleksowa rewitalizacja

Rewitalizacja jest procesem wielowymiarowym, skupiającym się zarówno na interwencji w sferze społecznej, gospodarczej, jak również przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. Z uwagi na szeroką skalę oddziaływania i pozytywne zmiany wynikające z prowadzonej rewitalizacji, wskazany kierunek należy traktować jako obszar strategicznej interwencji kluczowy dla gminy.

Cel operacyjny 18. Wdrażanie procesu rewitalizacji na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji

- Priorytetowe traktowanie rewitalizacji jako Obszaru Strategicznej Interwencji kluczowego dla gminy.
- Realizacja zadań zapisanych w GPR.
- Bieżący przegląd dokumentu, aktualizowanie i ewaluacja.

KD 8. Polityka senioralna

Miasto Marki w kontekście budowania atrakcyjnej oferty powinno skupiać się na prowadzeniu polityk sektorowych m.in. polityce senioralnej. Pomimo że problem starzenia się społeczności lokalnej w Markach nie jest tak gwałtowny, a skala zjawiska jest niższa w porównaniu do ogólnopolskiej tendencji, miasto powinno podjąć działania i dostosowywać ofertę do rosnących potrzeb lokalnej społeczności. Realizacja polityki senioralnej powinna odbywać się przede wszystkim przy współpracy Ośrodka Pomocy Społecznej i wydziałów Urzędu Miasta m.in. Wydziału Aktywności Lokalnej CAF 3 i Wydziału Promocji, Zdrowia i Sportu, Mareckiego Ośrodka Kultury im. Tadeusza Łużyńskiego czy Mareckiego Centrum Edukacyjno-Rekreacyjnego

Cel operacyjny 19. Dostosowanie sektora polityk publicznych do rosnącej populacji seniorów

- Realizacja polityki senioralnej przez poprzez zwiększenie partycypacji społecznej seniorów.
- Kontynuowanie podejmowanych działań, dostosowanie ich do uwarunkowań pandemicznych i postpandemicznych.
- Podejmowanie nowych działań i inicjatyw m.in. poprzez prowadzenie warsztatów edukacyjnych, konsultacji senioralnych i innych działań aktywizujących środowisko seniorów.
- Rozwijanie nowych inicjatyw senioralnych szczególnie edukacyjnych i kulturalnych.
- Wymiana międzypokoleniowych doświadczeń, mentoring między seniorami a młodzieżą.
- Realizacja programów i działań prozdrowotnych obejmujących m.in. kwestię szczepień, opieki paliatywnej oraz profilaktyki.
- Jednoczesne wzmocnienie instytucji oferujących wsparcie seniorów oraz deinstytucjonalizacja wsparcia.
- Aktywna współpraca pomiędzy działającymi organizacjami zrzeszającymi seniorów.

KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku

Mieszkańcy Marek są stosunkowo młodą społecznością. W ostatnich pięciu latach odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wzrósł o 1,6 pp., a w 2020 r. ta grupa stanowiła ponad ¼ mieszkańców miasta. Z uwagi na strukturę ludności Marek oraz obserwowane na szeroką skalę migracje do miasta, kluczowe jest przede wszystkim prowadzenie działań i rozbudowa oferty dostosowanej do potrzeb i zainteresowań młodszej części społeczności. Zgodnie z opiniami i wskazaniem w ankiecie, z perspektywy młodych mieszkańców ważną są przede wszystkim rozbudowa i poszerzenie oferty lokali gastronomicznych, stworzenie miejsc spędzania wolnego czasu, rozbudowa terenów zielonych oraz otwartych miejsc do rekreacji i sportu. Aktywni, młodzi

mieszkańcy tworzą fundament do rozwoju miasta, dlatego kluczowe jest zapewnienie atrakcyjnych warunków do życia oraz stałe wzmacnianie tożsamości lokalnej wśród najmłodszych mieszkańców oraz chęci wiązania swojej przyszłości z Markami.

Cel operacyjny 20. Tworzenie i wzmacnianie tożsamości lokalnej wśród młodzieży mareckiej

- Budowanie tożsamości miejskiej młodzieży poprzez organizację gier miejskich mających na celu pokazanie kulturalnej spuścizny Marek.
- Organizacja zajęć w szkołach dotyczących dziedzictwa Marek i jego wyróżników, takich jak Marecka Kolej Dojazdowa, dziedzictwo Briggsów (w tym działania na rzecz społecznej odpowiedzialności biznesu).
- Organizacja spacerów studyjnych młodzieży po mieście ukierunkowanych na zapoznanie się z dziedzictwem miasta.
- Promocja miasta Marki jako miejsca dobrego do życia dla młodych osób, poprzez rozwijanie przedsiębiorczości, tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy.

Cel operacyjny 21. Tworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku

- Rozwijanie oferty kierowanej do młodzieży w oparciu o stadion miejski, tereny rekreacyjne wykorzystywane na co dzień (m.in. teren wzdłuż ul. Stawowej).
- Wykorzystanie potencjału MCER, CAF 3, MOK i Biblioteki Miejskiej (wraz z filiami i czytelniami) na rzecz polityki młodzieżowej.
- Stworzenie miejsca integracji i aktywności mieszkańców w Strudze
- Wspieranie MKS Marcovia Marki jako nośnika i przestrzeni do integracji wspólnoty lokalnej
- Podejmowanie inicjatyw związanych z poszerzeniem oferty spędzania czasu wolnego.
- Tworzenie warunków do zwiększenia liczby komercyjnych miejsc i podmiotów zajmujących się czasem wolnym.
- Rozwijanie inicjatyw spotkań młodych ludzi przy grach planszowych („Markowe Planszówki”).
- Wykorzystanie terenów zielonych w Markach na rzecz wypoczynku i rekreacji.
- Kreowanie dedykowanej oferty spędzania wolnego czasu odzwierciedlającej zróżnicowane potrzeby mieszkańców wszystkich części miasta (Marek, Strugi, Pustelnika, Zieleńca).
- Stworzenie miejsca przystosowanego do spędzania czasu przez młodzież po lekcjach, odpowiadającego różnym grupom wiekowym.
- Równomierna dostępność do miejsc rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży we wszystkich częściach miasta.
- Wzmacnianie oferty sportowej przy współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Tworzenie oferty spędzania czasu wolnego, warunków do rekreacji na bazie terenów zielonych.
- Atrakcyjne wyposażenie przestrzeni publicznych (np. wybudowanie skateparku).
- Skoncentrowanie się na ofercie skierowanej dla osób w wieku średnim (30-50 lat), która powinna być rozwijana równoległe z polityką senioralną i młodzieżową.
- Stworzenie atrakcyjnej oferty do spędzania czasu wolnego po pracy dla osób w średnim wieku.

KD 10. Oświata i edukacja

Wysoka jakość i standard usług edukacyjnych oraz zapewnienie opieki dla najmłodszych jest to wyzwania, z którymi mierzą się władze gminy. Realizacja przedsięwzięć w ramach wskazanego kierunku jest uzasadniona i wynika z realnych potrzeb obserwowanych w mieście oraz jest konsekwencją zmian demograficznych. Jedną z niedogodności w Markach jest m.in. brak publicznego żłobka. Prowadzenie działań wskazanych w ramach tego kierunku działań pozwoli na podniesienie jakości życia mieszkańców. Wdrażanie nowoczesnych metod nauczania

i systematyczne podnoszenie efektywności nauczania przyczyni się do wzmocnienia poziomu i jakości kapitału ludzkiego.

Cel operacyjny 22. Podnoszenie standardów jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3.

- Działania na rzecz poszerzenia opieki żłobkowej (utworzenie publicznego żłobka miejskiego).
- Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach.
- Współfinansowanie opieki nad dziećmi do lat 3.

Cel operacyjny 23. Podnoszenie standardów jakości usług związanych z wychowaniem przedszkolnym

- Rozbudowa bazy przedszkolnej.
- Utrzymanie i rozwijanie oferty edukacyjnej w placówkach przedszkolnych.

Cel operacyjny 24. Podnoszenie jakości i efektywności kształcenia oraz atrakcyjności nauczania na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym

- Racjonalizacja systemu zarządzania placówkami szkolnymi przy wykorzystaniu potencjału Centrum Usług Wspólnych i Mareckich Inwestycji Miejskich Sp. z o.o.
- Podnoszenie jakości i efektywności kształcenia oraz atrakcyjności nauczania.
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury edukacyjnej.
- Realizacja systemowych projektów edukacyjnych.
- Doposażenie placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne.
- Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży szkolnej, szczególnie w obrębie kompetencji kluczowych, przedsiębiorczości oraz kompetencji miękkich.
- Utworzenie usług edukacyjnych przeznaczonych dla uchodźców uwzględniających ich tożsamość kulturową i pozbawionych barier językowych.
- Dostosowanie kierunków i profili kształcenia w mareckim liceum do potrzeb rynku pracy.
- Rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów szczególnie uzdolnionych.
- Poszerzenie wsparcia pedagogiczno-psychologicznego skierowanego do dzieci i młodzieży z uwzględnieniem interwencji kryzysowej.
- Organizacja warsztatów profilaktycznych dla dzieci/młodzieży oraz szkolenia dla nauczycieli z zakresu pomocy pedagogiczno-psychologicznej.
- Promocja postawy i idei uczenia się przez całe życie.
- Aktywizacja i prowadzenie działań edukacyjnych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

KD 11. Polityka społeczna

Systematycznie rosnąca liczba mieszkańców wymusza na lokalnych władzach, ale również partnerach m.in. organizacjach pozarządowych, podjęcie działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych oraz rozwijania oferty w mieście, dostosowanej do oczekiwań mieszkańców. W ramach niniejszego kierunku działania skupiono się na przedsięwzięciach z zakresu pomocy społecznej m.in. ograniczeniu zjawiska wykluczenia społecznego poprzez działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców, jak również rozbudowy zasobu komunalnego. Ponadto w ramach wskazanego kierunku skoncentrowano się również na działaniach mających na celu rozwój oferty czasu wolnego w mieście, z uwzględnieniem oczekiwań i potrzeb różnych grup mieszkańców.

Cel operacyjny 25. Realizacja zadań z obszaru pomocy społecznej

- Realizacja celów i zadań opisanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Marki.
- Realizacja sektorowych polityk społecznych.
- Prowadzenie polityki mieszkaniowej poprzez budowę zasobu komunalnego i zwiększenie dostępności mieszkań na rynku (m.in. budownictwo społeczne)
- Zapewnienie mieszkań chronionych treningowych dla osób przygotowujących się do usamodzielnienia.
- Prowadzenie działań z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej.
- Prowadzenie programów profilaktycznych i zdrowotnych.
- Zapewnienie opieki wytchnieniowej wspierającej rodziny i opiekunów osób ze szczególnymi potrzebami.
- Realizacja zapisów ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami¹⁰.
- Szkolenie kadr pomocy społecznej w zakresie doskonalenia metod pracy z osobami starszymi, chorymi czy z osobami z niepełnosprawnością.
- Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej, zwiększenie dostępności przestrzennej dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- Wdrożenie usług wspierających dla seniorów i osób niepełnosprawnych w ich miejscu zamieszkania.
- Prowadzenie działań na rzecz wzmacniania świadomości społeczeństwa o potrzebach osób z niepełnosprawnością, osób starszych i niesamodzielnym.

KD. 12. Atrakcyjna oferta kulturalna

Cel operacyjny 26. Rozwój kultury i działań kulturalnych na rzecz mieszkańców Marek

- Rozwijanie zasobów i zakresu działalności Biblioteki Publicznej Miasta Marki i jej filii.
- Rozwijanie zasobów i zakresu działalności Mareckiego Ośrodka Kultury im. Tadeusza Łużyńskiego.
- Pobudzanie aktywności i integracja mieszkańców poprzez organizację i powstawanie inicjatyw oddolnych mieszkańców w CAF 3.
- Zwiększenie dostępności do miejsc kultury w nowych odległych od centrum osiedlach.
- Wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej i artystycznej, w szczególności wśród najmłodszych mieszkańców.
- Tworzenie i rozwijanie przestrzeni do działalności artystycznej i kulturalnej.
- Promocja i organizacja wydarzeń artystycznych, literackich takich jak wieczorki poetyckie, spotkania autorskie z literatami.
- Kontynuowanie prowadzenia działalności kulturalnej przy wykorzystaniu różnorodnych form np. warsztatów, skierowanych do różnych grup odbiorców.
- Poszerzenie oferty imprez skierowanych do mieszkańców w weekendy.
- Rozwijanie oferty kulturalnej i rozrywkowej (darmowej oraz odpłatnej).
- Umożliwienie uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym, mieszkańcom zagrożonym wykluczeniem społecznym (osoby starsze, niezamożne, z niepełnosprawnością).
- Wzmacnianie integracji mieszkańców poprzez uczestnictwo we wspólnych przedsięwzięciach kulturalnych.
- Organizacja wydarzeń i prowadzenie działań na rzecz integracji uchodźców.
- Rozwijanie i wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej, poprzez edukację regionalną.

¹⁰ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 202 r. poz. 1062).

III Część wdrożeniowa

III.1. Realizacja, monitoring, ewaluacja i aktualizacja strategii

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i *art. 10e. ust. 3. pkt. 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów.*

Realizacja strategii



- Przygotowanie projektu – Burmistrz Miasta Marki przy współpracy struktur Urzędu Miasta w Markach, w uzgodnieniu z Radą Miasta (zmiany zapisów w dokumencie także w oparciu o uzasadnione propozycje i wnioski mieszkańców, organizacji społecznych oraz przedsiębiorców).
- Wybór zadań do realizacji w ramach Strategii – Burmistrz Miasta Marki przy współpracy struktur Urzędu Miasta w Markach i jednostek organizacyjnych.
- Nawiązywanie współpracy z partnerami dla realizacji działań i projektów wymagających zaangażowania innych organizacji i instytucji (administracji różnego szczebla, organizacji społecznych, przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu) oraz działania lobbujące na rzecz strategicznych kierunków rozwoju w wymiarze ponadlokalnym – Burmistrz Miasta Marki.
- Opracowanie rocznych i wieloletnich programów branżowych oraz inwestycyjnych, w ramach których będą realizowane założenia strategiczne – wyspecjalizowane komórki Urzędu Miasta w Markach oraz inne instytucje samorządowe (jednostki organizacyjne).
- Zatwierdzanie i zapewnienie finansowania dla rocznych oraz wieloletnich programów branżowych i inwestycyjnych, w ramach których będą realizowane cele strategiczne i kierunki działań – merytoryczne komórki Urzędu Miasta w Markach, Rada Miasta.
- Zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań wynikających z kierunków działań poprzez umieszczenie konkretnych zadań w budżecie oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej – Skarbnik, Burmistrz Miasta Marki, Rada Miasta.
- Przygotowanie wniosków o uzyskanie finansowania zewnętrznego dla projektów wynikających z założeń strategii – Burmistrz Miasta Marki, przy współpracy struktur Urzędu Miasta w Markach wraz z jednostkami organizacyjnymi.
- Nadzór nad realizacją projektów, rozliczenia, raporty – merytoryczne komórki Urzędu Miasta.

Procedura monitorowania



- Monitoring bieżący będzie realizowany corocznie.
- Celem tej procedury jest uzyskanie kompletnej informacji dotyczącej rezultatów planowanych działań przyjętych do realizacji.
- Monitorowaniu podlega katalog wskaźników umieszczonych w rozdziale *III.2. Rezultaty planowanych działań.*
- Wynikiem corocznie prowadzonego monitoringu będzie zestawienie wskaźników dla poszczególnych kierunków działań, których realizacja została podjęta w ramach każdego z celów strategicznych zapisanych w Strategii.

Ewaluacja



- Rekomenduje się przeprowadzenie dwóch przeglądów strategicznych w okresie obowiązywania strategii – w 2026 (ewaluacja on-going) i 2030 roku (ewaluacja ex-post). Możliwe jest również przeprowadzenie autoewaluacji w celu oceny postępów osiągniętych wskaźników programu, przyjętych i wdrażanych przedsięwzięć, jak również sposobów ich realizacji.

- Wynikiem przeprowadzenia przeglądu będzie szczegółowe sprawozdanie zawierające podsumowanie zestawień wyników uzyskanych w ramach monitoringu wraz z oceną poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz kierunków działań.
- Ewaluacje (szczególnie ta o charakterze on-going) ma na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób założenia i cele przekładane są na realne działania oraz wskazanie konieczności dokonania korekt (aktualizacji).
- Raporty ewaluacyjne są prezentowane Radzie Miasta przez Burmistrza Miasta Marki wraz z rekomendacjami korekt, aktualizacji oraz uzupełnienia zawartości dokumentu.

Aktualizacja dokumentu



- Zmiany w Strategii rozwoju miasta Marki na lata 2022-2030 dokonywane będą uchwałą Rady Miasta na wniosek Burmistrza Miasta Marki.
- Przed podjęciem uchwały wymagane jest wydanie stosownej opinii przez odpowiednią komisję.
- Ocena realizacji strategii na podstawie danych zawartych w raportach ewaluacyjnych zostanie dokonana w latach 2026 i 2030. Jej celem będzie porównanie założonych w strategii oddziaływań i efektów jej wdrażania z faktycznie osiągniętymi efektami. Na tej podstawie formułowane będą zalecenia w zakresie aktualizacji na kolejne lata wdrażania strategii.
- Decyzja o aktualizacji dokumentu dokonywana będzie przez Burmistrza Miasta Marki we współpracy z właściwymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta w Markach, które przedstawią ją do przyjęcia Radzie Miasta.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych



- Dokumenty wykonawcze powinny być napisane możliwie przejrzystym językiem, zrozumiałym dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie.
- Przygotowanie dokumentu wykonawczego powinno zakończyć się w ciągu 12 miesięcy od jego zainicjowania.
- Obowiązkowo każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom.
- W każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej strategii.
- Każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną jako wiodącą, odpowiadającą za całościową realizację oraz jej skutki.

III.2. Rezultaty planowanych działań

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i art. 10e. ust. 3. pkt. 3) *oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia.*

Zgodnie z powyższym zapisem, rozdział zawiera oczekiwane rezultaty zaplanowanych działań, wraz ze wskaźnikami ich osiągnięcia, w trzech wymiarach – społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Rezultaty definiuje się jako efekty planowanych działań, jak również zmiany pożądane w ramach podjętej interwencji. Rezultaty powinny być mierzalne i weryfikowalne, dlatego w tym celu przedstawiono je w ujęciu wskaźnikowym. Katalog mierników opracowano dla każdego z kierunków działania zdefiniowanych w strategii, wraz z podaniem źródła danych oraz przewidywaną tendencją, rezultatem ich realizacji. Wskaźniki obrazują stopień realizacji przyjętych celów i ułatwiają prowadzenie monitoringu.

Poniżej przedstawiono wartości bazowe wskaźników oraz oczekiwane rezultaty w odniesieniu do poszczególnych kierunków działania wskazanych w strategii.

Tabela 4 Wskaźniki monitoringu

Kierunek działania	Cel operacyjny	Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2022 r. ¹¹	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło danych
KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej	Cel operacyjny 1. Modernizacja, budowa i rozbudowa infrastruktury drogowej	Długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej	km	73,1 km	85,5 km	UM Marki
	Cel operacyjny 2. Rozwijanie i rozbudowa infrastruktury liniowej	Długość dróg dla rowerów ogółem	km	11,2 km	23,2 km	UM Marki
	Cel operacyjny 3. Poprawienie standardu funkcjonowania obiektów użyteczność publicznej i zasobu komunalnego	Remonty komunalnych zasobów mieszkaniowych – liczba mieszkań	szt.	4	6	ZUK
		Liczba budynków użyteczności publicznej i budynków komunalnych poddanych termomodernizacji ¹²	szt.	0	2	UM Marki
KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego	Cel operacyjny 4. Rozwijanie systemu gospodarowania wodami opadowymi	Długość sieci kanalizacji deszczowej	km	7,47 km	19,47 km	UM Marki
	Cel operacyjny 5. Dostosowanie sieci wodno-kanalizacyjnej do zmieniających uwarunkowań	Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	%	89,4 %	95%	BDL GUS
		Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	%	89,3%	95%	BDL GUS
	Cel operacyjny 6. Ochrona bioróżnorodności	Powierzchnia terenów zieleni	ha	19,4 ha	21 ha	BDL GUS
	Cel operacyjny 7. Działania na rzecz ograniczenia emisyjności miasta	Wydatki budżetu miasta przeznaczone na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu	zł	347 157,00 zł	400 000,00 zł	UM Marki
		Liczba przeprowadzonych działań informacyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych dotyczących kryzysu klimatycznego	szt.	0	g ¹³	UM Marki
	Cel operacyjny 8. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami	Odpady zebrane selektywnie z gospodarstw domowych w relacji do ogółu odpadów	%	45,7%	60%	UM Marki

¹¹ Dla wskaźników monitorowanych przez Urząd Miasta, jako rok bazowy przyjmuje się rok 2022, dlatego wartość wskaźnika w trakcie wdrażania strategii wynosi 0.

¹² Wskaźnik łączy się również z celem operacyjnym 7. Działania na rzecz ograniczenia emisyjności miasta

¹³ Przyjęto realizację minimum jednego działania na rok, przez cały okres obowiązywania strategii.

Kierunek działania	Cel operacyjny	Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2022 r. ¹¹	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło danych
KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego	Cel operacyjny 9. Planowanie przestrzenne	Opracowane dokumenty planistyczne	szt.	32	37	UM Marki
	Cel operacyjny 10. Poprawa funkcjonowania przestrzeni publicznych	Powierzchnia terenów zielonych wyposażonych w obiekty małej architektury	ha	0	1,5	UM Marki
	Cel operacyjny 11. Kształtowanie i tworzenie struktury przestrzeni do inwestycji	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	-	14,19	15,00	BDL GUS
KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej	Cel operacyjny 12. Tworzenie warunków do rozwijania się przedsiębiorczości	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	os.	117	125	BDL GUS
		Liczba osób bezrobotnych	os.	825	800	BDL GUS
	Cel operacyjny 13. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej	Liczba zorganizowanych imprez turystycznych i sportowo-rekreacyjnych	szt.	5	8	UM Marki
KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd	Cel operacyjny 14. Rozwój instytucjonalny samorządu Miasta Marki	Liczba e-usług (lokalne)	szt.	2	4	UM Marki
		Liczba przeprowadzonych działań w zakresie wzmacniania kompetencji kadr i pracowników samorządowych	szt.	0	15 ¹⁴	UM Marki
	Cel operacyjny 15. Wzmocnienie procesów komunikowania społecznego	Stworzenie mapy usług	szt.	0	1	UM Marki
KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie	Cel operacyjny 16. Wzmacnianie sektora organizacji pozarządowych	Poziom satysfakcji organizacji pozarządowych ze współpracy z Miastem, wyrażany co roku w anonimowej ankiecie	%	80%	85%	UM Marki sprawozdanie z Programu współpracy NGO
	Cel operacyjny 17. Integracja mieszkańców	Liczba mieszkańców głoszących w ramach Mareckiego Budżetu Obywatelskiego	os.	2 035 ¹⁵	2 500	UM Marki

¹⁴ Przyjęto realizację minimum dwóch działań na rok, przez cały okres obowiązywania strategii.

¹⁵ Dane za rok 2021 r.

Kierunek działania	Cel operacyjny	Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2022 r. ¹¹	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło danych
KD 7. Kompleksowa rewitalizacja	Cel operacyjny 18. Wdrażanie procesu rewitalizacji na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji	liczba projektów zrealizowanych w ramach GPR	szt.	2	11	UM Marki
KD 8. Polityka senioralna	Cel operacyjny 19. Dostosowanie sektora polityk publicznych do rosnącej populacji seniorów	Liczba przeprowadzonych działań na rzecz aktywizacji środowiska seniorów przeprowadzonych we współpracy z Marecką Radą Seniorów	szt.	0	9 ¹⁶	UM Marki
		Udział osób, będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ogólnej liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej	%	1,6	2,0	BDL GUS
		Wartość środków z budżetu miasta przeznaczonych na działania skierowane dla seniorów (dotacje, zajęcia)	zł	25 000	100 000	UM Marki
KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku	Cel operacyjny 20. Tworzenie i wzmacnianie tożsamości lokalnej wśród młodzieży mareckiej	Liczba zorganizowanych gier miejskich	szt.	0	9 ¹⁷	UM Marki
	Cel operacyjny 21. Tworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku	Stworzenie miejsca integracji i aktywności mieszkańców w Strudze	szt.	0	1	UM Marki
		Atrakcyjne wyposażenie przestrzeni publicznych – wybudowanie skateparku	szt.	0	1	UM Marki
KD 10. Oświata i edukacja	Cel operacyjny 22. Podnoszenie standardów jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3.	Kwota z budżetu gminy przeznaczona na „Marecki Bon Żłobkowy”	szt.	409 718,80 zł	415 000,00 zł	UM Marki
	Cel operacyjny 23. Podnoszenie standardów jakości usług związanych z wychowaniem przedszkolnym	Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	os.	0,55 ¹⁸	0,45	BDL GUS
	Cel operacyjny 24. Podnoszenie jakości i efektywności kształcenia oraz atrakcyjności	Współczynnik skolaryzacji netto	%	99,83%	100%	BDL GUS

¹⁶ Przyjęto realizację minimum jednego działania na rok, przez cały okres obowiązywania strategii.

¹⁷ Przyjęto realizację minimum jednego działania na rok, przez cały okres obowiązywania strategii.

¹⁸ Najnowsze dane z GUS pochodzą z 2018 r.

Kierunek działania	Cel operacyjny	Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2022 r. ¹¹	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło danych	
	nauczania na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym	Wyniki z egzaminu ósmoklasisty	Język polski	%	68,3%	70%	https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/
			Język angielski	%	73,0%	75%	
			Matematyka	%	51,4%	55%	
		Wyniki z egzaminu maturalnego	Język polski	%	62,5%	65%	https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/
			Język angielski	%	83,5%	85%	
			Matematyka	%	55,6%	60%	
KD 11. Polityka społeczna	Cel operacyjny 25. Realizacja zadań z obszaru pomocy społecznej	Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	os.	315	300	BDL GUS	
		Liczba lokali socjalnych	szt.	70 ¹⁹	118	Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem GMM	
KD. 12. Atrakcyjna oferta kulturalna	Cel operacyjny 26: Rozwój kultury i działań kulturalnych na rzecz mieszkańców Marek	Liczba zorganizowanych imprez	szt.	150	165	UM Marki	
		Liczba uczestników imprez	os.	114 844 ²⁰	130 000	UM Marki	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM i BDL GUS

¹⁹ Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem GMM.

²⁰ Dane za 2019 r. – posłużono się danymi na 2019 r. w uwagi na niski stopień reprezentacyjności danych w 2020 r. w związku z ograniczeniami związanymi z pandemią COVID-19.

III.3. Finansowanie strategii

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i *art. 10e. ust. 3. pkt. 9) ramy finansowe i źródła finansowania.*

Strategia jest podstawą do wnioskowania o dofinansowanie ze środków zewnętrznych - po to, by móc realizować konkretne inwestycje. Zgodnie z powyższym zapisem, w strategii powinny się znaleźć również informacje dotyczące finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Wśród możliwych źródeł finansowania projektów zaproponowanych w niniejszym dokumencie można wskazać:

- środki własne gminy;
- środki pochodzące z budżetu państwa;
- środki z funduszy celowych;
- środki z Funduszy Europejskich;
- inne środki publiczne.

Nowa perspektywa finansowa UE na lata 2021-2027 przewiduje wsparcie wielkości 72,2 miliarda euro z polityki spójności oraz 3,8 mld euro środków z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Środki te będą stanowiły wsparcie m.in. przedsiębiorstw, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji otoczenia biznesu, czy instytucji badawczych z zakresu realizacji inwestycji w infrastrukturę, sprawy społeczne, innowacje, przedsiębiorczość, cyfryzację oraz ochronę środowiska.

Zgodnie z założeniami, około 60% funduszy z polityki spójności zostanie rozdysponowana w ramach programów realizowanych na poziomie krajowym, a pozostałe 40% otrzymają programy regionalne. Programy te określają priorytetowe obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania zmierzające do wzmocnienia konkurencyjności podmiotów objętych wsparciem.

Wśród kluczowych programów europejskich, które stanowią podstawę do finansowania projektów niniejszej Strategii, wymienia się:

Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy (Fundusze norweskie i EOG)

Fundusze Norweskie i EOG stanowią wsparcie przyznane przez Islandię, Norwegię i Liechtenstein nowym członkom UE, w tym Polsce, w zamian za dostęp do rynku wewnętrznego Unii Europejskiej. Głównym celem wykorzystania środków z Funduszy jest zmniejszenie różnic ekonomicznych i społecznych oraz wzmocnienie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami państwem-beneficjentem. Wśród programów, w ramach których możliwe jest uzyskanie wsparcia, znajdują się programy skupione na rozwoju przedsiębiorczości i innowacji, edukacji, zdrowia i kultury,

realizacji badań naukowych, ochronie środowiska, a także wspieraniu rozwoju lokalnego. Poszczególne programy w ramach III edycji Funduszy norweskich i EOG będą wdrażane do 2024 r.

Rozwój przedsiębiorczości i innowacje	KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd
Innowacje w zakresie zielonych technologii, rozwój innowacyjności przedsiębiorstw	
Rozwój Lokalny	KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie KD 11. Polityka społeczna
Rozwój lokalny, zapewnienie dobrego zarządzania lokalnych instytucji	
Edukacja	
Rozwój zawodowy pracowników instytucji edukacyjnych, wzmocnienie jakości i adekwatności nauczania na wszystkich szczeblach edukacji	KD 10. Oświata i edukacja
Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu	
Rozwój energii odnawialnych, zapewnienie efektywności energetycznej, bezpieczeństwa energetycznego, łagodzenie skutków i adaptacja do zmian klimatycznych, ochrona środowiska przyrodniczego	KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego
Kultura	
Rozwijanie oferty kultury i zwiększanie jej dostępności	KD 11. Polityka społeczna
Zdrowie	
Realizacja programów profilaktycznych i zdrowotnych promujących zdrowy styl życia dzieci i młodzieży	KD 11. Polityka społeczna
Sprawy wewnętrzne	
Działania związane z tematyką azylu i migracji, zapobieganie klęskom żywiołowym i zapewnianie gotowości na wypadek takich klęsk	KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie KD 10. Oświata i edukacja KD 11. Polityka społeczna
Społeczeństwo obywatelskie	
Wsparcie społeczeństwa obywatelskiego i aktywności obywatelskiej oraz wzmocnienie najsłabszych grup społecznych	KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie KD 11. Polityka społeczna

Fundusze Europejskie dla Mazowsza na lata 2021-2027

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa, na wsparcie województwa mazowieckiego zostanie przekazane ok. 1,6 mld euro. Fundusze zostaną rozdysponowane między słabiej rozwinięty obszar mazowiecki regionalny oraz lepiej rozwinięty warszawski stołeczny. Wstępnie planowane obszary wsparcia obejmą inwestycje m.in. w obszar badawczo-rozwojowy, wdrażanie e-usług, czy rozwój przedsiębiorczości. W projekcie Programu zawarto priorytety, które przedstawiono w poniższej tabeli wraz z ich zakresem oraz propozycją kierunków działania wyróżnionych w niniejszy dokumencie, których realizacja może zostać objęte wsparciem.

<p>Priorytet I. Fundusze Europejskie dla bardziej konkurencyjnego i inteligentnego Mazowsza</p> <p>Rozwijanie i upowszechnianie wykorzystania zaawansowanych technologii, cyfryzacja, wzmacnianie wzrostu i konkurencyjności MŚP</p>	<p>KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej</p> <p>KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd</p>
<p>Priorytet II. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Mazowsza</p> <p>Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych, wspieranie energii odnawialnej, przystosowanie do zmian klimatu, zrównoważonej gospodarki wodnej, wzmacnianie ochrony przyrody</p>	<p>KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej</p> <p>KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego</p> <p>KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego</p>
<p>Priorytet III. Fundusze Europejskie na rozwój mobilności miejskiej na Mazowszu</p> <p>Rozwój mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym</p>	<p>KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej</p>
<p>Priorytet IV. Fundusze Europejskie dla lepiej połączonego i dostępnego Mazowsza</p> <p>Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	<p>KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej</p>
<p>Priorytet V. Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu</p> <p>Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego, rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, rozwój usług mieszkaniowych i społecznych, zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i społecznej, wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki</p>	<p>KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego</p> <p>KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie</p> <p>KD 8. Polityka senioralna</p> <p>KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku</p> <p>KD 11. Polityka społeczna</p> <p>KD. 12. Atrakcyjna oferta kulturalna</p>
<p>Priorytet VI. Fundusze Europejskie dla aktywnego zawodowo Mazowsza</p> <p>Poprawa dostępu do zatrudnienia, aktywizacja zawodowa, modernizacja instytucji i służb rynków pracy, dostosowanie uczestników rynku pracy do zmian</p>	<p>KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej</p>
<p>Priorytet VII. Fundusze Europejskie dla nowoczesnej i dostępnej edukacji na Mazowszu</p> <p>Zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia, możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji</p>	<p>KD 10. Oświata i edukacja</p>
<p>Priorytet VIII. Fundusze Europejskie dla aktywnej integracji oraz rozwoju usług społecznych i zdrowotnych na Mazowszu</p> <p>Wspieranie aktywnego włączenia społecznego, promowanie równości szans i niedyskryminacji, wspieranie integracji społecznej</p>	<p>KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie</p> <p>KD 8. Polityka senioralna</p> <p>KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku</p>
<p>Priorytet IX. Mazowsze bliższe obywatelom dzięki Funduszom Europejskim</p> <p>Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa narodowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa</p>	<p>KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie</p> <p>KD 8. Polityka senioralna</p> <p>KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku</p> <p>KD 11. Polityka społeczna</p> <p>KD. 12. Atrakcyjna oferta kulturalna</p>

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)

Program opiera się na wsparciu rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. Ponadto, założenia programu przewidują wsparcie inwestycji związanych z poprawą jakości infrastruktury drogowej, poprawą wydolności ochrony zdrowia, a także wykorzystaniem potencjału tkwiącego w dziedzictwie kulturowym. Wszystkie te działania przyczynią się bowiem do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Poniżej przedstawiono priorytety określone w Programie wraz z ich zakresem oraz wskazaniem kierunków działań zaplanowanych w ramach Strategii, które mogą zostać objęte wsparciem.

Priorytet I. Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności	KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego
Poprawa efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych, wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej i gospodarki o obiegu zamkniętym, wspieranie przystosowania do zmian klimatu, a także wzmacnianie ochrony przyrody i zielonej infrastruktury	
Priorytet II. Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR	
Poprawa efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych, wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej i gospodarki o obiegu zamkniętym, wspieranie przystosowania do zmian klimatu, a także wzmacnianie ochrony przyrody i zielonej infrastruktury, inwestycje związane z energią odnawialną oraz rozwojem inteligentnych systemów i sieci energetycznych	KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego
Priorytet III. Transport miejski	
Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej jako elementem transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej	KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej
Priorytet IV. Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności	
Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej i zrównoważonej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę do TEN-T oraz rozwój mobilności transgranicznej	KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej
Priorytet V. Wsparcie sektora transportu z EFRR	
Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej i zrównoważonej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę do TEN-T oraz rozwój mobilności transgranicznej	KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej
Priorytet VI. Zdrowie	
Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej	KD 8. Polityka senioralna KD 11. Polityka społeczna
Priorytet VII. Kultura	
Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacji społecznych	KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie KD 9. Prowadzenie zintegrowanej polityki kierowanej do młodzieży i osób w średnim wieku KD. 12. Atrakcyjna oferta kulturalna

Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)

Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 oraz Inteligentny Rozwój 2014-2020. Jego głównym celem jest zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii, a także wzrost konkurencyjności MŚP. Program uwzględnia również transformację gospodarki w kierunku Przemysłu 4.0 oraz zielonych technologii. Poniżej przedstawiono priorytety określone w Programie wraz z ich zakresem oraz wskazaniem kierunków działań zaplanowanych w ramach Strategii, które mogą zostać objęte wsparciem.

Priorytet I. Wsparcie dla przedsiębiorców	
Wsparcie w obszarach B+R, wdrożeń nowych rozwiązań, infrastruktury B+R, internacjonalizacji, rozwoju kompetencji, automatyzacji i robotyzacji, zielonej gospodarki	KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej
Priorytet II. Środowisko przyjazne innowacjom	
Wsparcie rozbudowy publicznej infrastruktury badawczej, transferu i komercjalizacji technologii powstających na uczelniach i w instytutach, a także wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia biznesu takich jak akceleratory, klastry, instytucje badawcze oraz szerokie wsparcie start-upów	KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie
Priorytet III. Zazielenienie przedsiębiorstw	
Wsparcie neutralności klimatycznej, zielonej transformacji gospodarki i zrównoważonego rozwoju	KD 1. Modernizacja i budowa infrastruktury publicznej KD 2. Ograniczanie skutków kryzysu klimatycznego KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej

Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)

Realizacja programu uwzględnia wsparcie m.in. na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. Poniżej przedstawiono priorytety określone w Programie wraz z ich zakresem oraz wskazaniem kierunków działań zaplanowanych w ramach Strategii, które mogą zostać objęte wsparciem.

Priorytet I. Lepsze polityki dla rozwoju społecznego	
Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących na rynku pracy, wspieranie niedyskryminacji, dostosowywanie uczestników rynku pracy do zmian, poprawa włączenia społecznego i integracji społeczno-gospodarczej	KD 4. Marki atrakcyjnym miastem do prowadzenia działalności gospodarczej KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie
Priorytet II. Rozwój opieki nad najmłodszymi dziećmi	
	KD 10. Oświata i edukacja

Wspieranie dostępu do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	KD 11. Polityka społeczna
Priorytet III. Równe szanse dla osób z niepełnosprawnościami	KD 3. Podnoszenie jakości przestrzeni publicznych i zagospodarowania przestrzennego
Wspieranie aktywnego włączenia społecznego, promowanie równości szans i niedyskryminacji	KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie KD 11. Polityka społeczna
Priorytet IV. Zdrowie i zdrowotna opieka długoterminowa	
Zwiększanie dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych, promowanie mobilności zawodowej, wzmacnianie kompetencji cyfrowych	KD 8. Polityka senioralna KD 11. Polityka społeczna
Priorytet V. Szkolnictwo wyższe i nauka	
Poprawa jakości kształcenia, wzmacnianie kompetencji cyfrowych, poprawa dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	W Strategii nie przewidziano działań uwzględniających szkolnictwo wyższe.
Priorytet VI. Innowacje społeczne	
Opracowywanie, testowanie, upowszechnianie i podejmowanie działań w zakresie włączenia wybranych nowych rozwiązań do polityki lub praktyki	KD 6. Silne społeczeństwo obywatelskie KD 11. Polityka społeczna

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)

Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 jest kontynuacją Programu Polska Cyfrowa 2014-2020 i stanowi kolejny etap cyfrowej transformacji kraju. Głównym celem jest udostępnianie zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnienie cyberbezpieczeństwa oraz rozwój gospodarki opartej na wykorzystywaniu najnowszych technologii cyfrowych. Poniżej przedstawiono priorytety określone w Programie wraz z ich zakresem oraz wskazaniem kierunków działań zaplanowanych w ramach Strategii, które mogą zostać objęte wsparciem.

Priorytet I. Zwiększenie dostępu do ultra-szybkiego Internetu szerokopasmowego	
Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu przy jak najwyższych parametrach technicznych w zakresie dostępu do sieci o bardzo dużej przepustowości	KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd
Priorytet II. Zaawansowane usługi cyfrowe	
Wzmocnienie krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, zapewnienie wysokiej jakości i dostępności e-usług publicznych, zwiększanie cyfrowej dostępności, wsparcie umiejętności cyfrowych, wzmacnianie współpracy międzysektorowej na rzecz cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych	KD 5. Marka miasta – efektywny i sprawnie komunikujący samorząd KD 10. Oświata i edukacja

Poza głównymi priorytetami wskazanymi dla każdego z Programów, dokumenty uwzględniają także priorytety związane z pomocą techniczną. Wsparcie w ich ramach zostanie skierowane do beneficjentów i instytucji systemu wdrażania w zakresie przygotowania i rozliczania wniosków

o płatność zarówno w postaci szkoleń, warsztatów, konferencji, wymiany dobrych praktyk, jak również w postaci wsparcia eksperckiego.

Obecnie programy operacyjne są w fazie negocjowania. Po ich przyjęciu należy zaktualizować dokument pod kątem możliwości wykorzystania poszczególnych programów na określone w dokumencie zadania.

Załącznik nr 1 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Rozdział odnosi się do przepisu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) i *art. 10e. ust. 3. pkt. 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki.*

Polityka przestrzenna w systemie polityk publicznych

Polityka przestrzenna należy do sfery tzw. polityk publicznych, które rozumiane są jako sfera świadomych i zorganizowanych działań struktur państwa i społeczeństwa wokół problemów publicznych. Posługujemy się tu rozumieniem „polityk”, dotyczącym nie samego sprawowania władzy, ale działań w oparciu o przyjęte reguły. O ile polityka w ogólnym znaczeniu zajmuje się przede wszystkim sferą idei, zdobywania władzy i instrumentów jej egzekucji, to polityka publiczna, jako sfera praktyczna – przede wszystkim zagadnieniami związanymi z urzeczywistnianiem idei i bliska jest zarządzaniu publicznemu.

Polityka przestrzenna spełnia wszystkie kryteria polityk publicznych. Jest to bowiem planowa działalność, polegająca na wykorzystywaniu znajomości dostępnych zasobów oraz praw rządzących kształtowaniem i użytkowaniem przestrzeni w celu najbardziej racjonalnego jej zagospodarowania. W ramach polityki przestrzennej władze publiczne ustalają cele i środki kształtowania zagospodarowania przestrzennego w określonych, zmiennych w czasie warunkach zewnętrznych – społecznych, ekonomicznych, technicznych, a także politycznych. Polityka przestrzenna zajmuje się określeniem celów, wraz ze sposobami ich osiągnięcia, w zakresie użytkowania i przekształcania środowiska życia człowieka, a więc wykorzystywanego przez niego zajmowanego terytorium. Musi ona wpływać na działania podejmowane przez liczne podmioty, czynnie zmieniające kształt tego środowiska.

Obowiązek prowadzenia polityki przestrzennej zawarty jest w polskim prawie, wyznaczającym zakres formalnych kompetencji w tej sferze poszczególnych poziomów władzy.

Instrumentacja polityki przestrzennej

Wdrażanie polityk publicznych można ułożyć w tzw. drabinę interwencji: na najniższym szczeblu władze powstrzymują się od działania, a na najwyższym narzucają swoje rozwiązania, czyli eliminują wybór obywatelowi, tworząc szczególne zakazy i ograniczenia. Władze mogą działać także na rzecz zwiększania skali wyboru, które ma przed sobą obywatel. Zakres instrumentów oddziaływania jest dość szeroki: najbardziej skuteczne mogą być bezpośrednie inwestycje publiczne, realizujące potrzeby społeczne, ale też istotnie wpływające na zachowania inwestycyjne. Istnieje też sfera

prawno-regulacyjna, ale jej skuteczność jest w Polsce przeceniana. Lepiej jest udoskonalać sposoby zarządzania przestrzenią, głównie poprzez zwiększanie wiedzy i poprawę dostępu do informacji o problemach specyficznych obszarów, w których żyją obywatele i funkcjonuje gospodarka. Wszystko to winno sprzyjać większej dynamice wzrostu, co jest obecnie podstawowym kryterium oceny polityk publicznych.

Większa świadomość i zaangażowanie władz w politykę przestrzenną mogą sprzyjać jej skuteczności, ale należy także liczyć w tym względzie na wzrost świadomości obywatelskiej. Zwiększanie wiedzy obywateli może spowodować wzrost poczucia identyfikacji z miejscem zamieszkania oraz świadomości własnej siły sprawczej w procesie rozwoju – to wymarzona sytuacja dla wzrostu zaangażowania obywatelskiego i kapitałowego. Zwiększanie partycypacji obywatelskiej i zaangażowania lokalnego biznesu może stanowić skuteczną przeciwwagę dla ograniczonej instrumentów sprawowania władzy.

Rekomendacje dla polityki przestrzennej

Głównym wyzwaniem dla polityki przestrzennej jest prawidłowe rozpoznanie, klasyfikacja i uporządkowanie dostępnych zasobów przestrzeni, a następnie umiejętne ich wykorzystanie w procesie rozwoju. Aby proces ten był efektywny musi wynikać lub odpowiadać obecnym i przyszłym potrzebom lub realizować wypracowane kompleksowe wizje rozwoju. Rozpoznanie potrzeb oraz pojawiających się szans i możliwości ich zaspokojenia jest jednym z głównych komponentów polityki przestrzennej. Natomiast zaspokojenie rozpoznanych potrzeb lub realizacja przyjętych wizji najczęściej wiąże się z odpowiednim kształtowaniem struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru w powiązaniu z jego otoczeniem, czyli rozwoju jej poszczególnych węzłów i odpowiednich powiązań między nimi.

Tak rozumiane prowadzenie polityki przestrzennej będzie prowadzić do wzmocnienia integracji przestrzennej miasta. Aby proces ten przebiegał prawidłowo, niezbędne jest zachowanie komplementarności z dokumentami wyższego rzędu, a więc m.in. bezpośrednio z polityką przestrzenną Samorządu Województwa Mazowieckiego wyrażoną w obowiązującym Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego.

Głównym wyzwaniem kształtowania struktury przestrzennej są działania mające na celu **uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego:**

1. Recykling przestrzeni – wykorzystywanie w pierwszej kolejności terenów opuszczonych lub zdegradowanych (*brownfield*) i niewchodzenie na niezagospodarowane tereny (*greenfield*).

2. Kształtowanie sieci ekologicznej miasta - korytarzy zapewniających ciągłość obszarów przyrodniczych, zapewnienie właściwej jakości powietrza („przewietrzanie”), przy jednoczesnym wykorzystaniu dla celów rekreacyjnych i komunikacji pieszej.
3. Uzupełnianie zabudowy w istniejących strukturach przestrzennych o wykształconym układzie komunikacyjnym i rozwiniętych systemach transportu zbiorowego.
4. Kontrolowanie procesów suburbanizacji na terenach podmiejskich, w szczególności poprzez zapewnienie wydolnej infrastruktury komunikacyjnej i rozwój podstawowych usług publicznych.
5. Wielofunkcyjny rozwój obszaru miasta jako ogniwa procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej.
6. Dążenie do zwartości i wielofunkcyjności zabudowy terenów zabudowy (skupianie zabudowy i zapewnianie bliskiej dostępności podstawowych funkcji); projektowanie wielofunkcyjnych jednostek urbanistycznych z zapewnieniem pełnej obsługi w infrastrukturę techniczną i społeczną (kreowanie miasta 15-minutowego).
7. Przeciwdziałanie degradacji terenów otwartych, zwłaszcza cennych pod względem kulturowym, przyrodniczym i krajobrazowym – harmonizowanie układów osadniczych z siecią ekologiczną.
8. Segregacja i strefowanie funkcji wykluczające prawdopodobieństwo wystąpienia kolizji.

Pozostałe kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowiące podstawę prowadzenia polityki przestrzennej samorządu miasta zostały wskazane w zakresie następujących dziedzin:

1. Struktura przestrzenna

- 1.1. Utrzymanie - jako głównej osi miasta - Al. J. Piłsudskiego.
- 1.2. Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej, która racjonalizuje i minimalizuje zapotrzebowanie na wybrane elementy infrastruktury transportowej poprzez optymalizację dostępności usług (miasto 15-minutowe).
- 1.3. Prowadzenie aktywnej polityki przestrzennej za pośrednictwem MPZP.
- 1.4. Rozwój przestrzeni publicznych (miejsc spotkań), integrujących całą wspólnotę miejską i przyciągających gości z zewnątrz – planistyczne stymulowanie funkcji symbolicznych i miastotwórczych Marek.
- 1.5. Rozwój przestrzeni społecznych i sąsiedzkich.
- 1.6. Na terenach publicznych – zapewnienie odpowiedniej przestrzeni wokół budynków, dostępności do budynków, miejsc parkingowych, zachowania powierzchni biologicznie czynnej, zieleni i infrastruktury publicznej.
- 1.7. Ograniczenie intensywności zabudowy.

- 1.8. Racjonalne gospodarowanie, przetworzenie i wykorzystywanie terenów opuszczonych lub zdegradowanych i niewchodzenie na niezagospodarowane tereny.
- 1.9. Prowadzenie działań na rzecz zapewnienia dostępności terenów pod rozwój inwestycji.
- 1.10. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

2. Infrastruktura drogowa

- 2.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym inwestycje celu publicznego: przebudowa DW 631 na odcinku od skrzyżowania z drogą krajową nr 61 do skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 629.
- 2.2. Przebudowa i dostosowanie do zmienionej funkcji drogi wojewódzkiej DW629.
- 2.3. Dostosowywanie sieci dróg gminnych do zmieniającej się, urbanizującej przestrzeni miasta.
- 2.4. Kształtowanie zagospodarowania sprzyjającego integrowaniu publicznego transportu miejskiego i pozamiejskiego.
- 2.5. Uwzględnianie potrzeb ruchu rowerowego i pieszego w planowaniu i projektowaniu układów komunikacyjnych.
- 2.6. Rozwój infrastruktury dla ruchu pieszego, w tym budowa chodników.
- 2.7. Budowa infrastruktury rowerowej wzdłuż dróg o wysokim natężeniu ruchu samochodowego – stworzenie rozwiązań systemowych przez powiązanie tras i ścieżek rowerowych.
- 2.8. Wyposażenie mostów drogowych w ciągi pieszo-rowerowe.

3. Społeczeństwo i infrastruktura społeczna

- 3.1. Podnoszenie komfortu życia mieszkańców, w tym dbałość m.in. o dostęp do wysokiej jakości terenów zieleni, poprawę jakości powietrza i niwelowanie nadmiernego hałasu w oparciu o racjonalne planowanie przestrzenne, inwestycje w zieloną i niebieską infrastrukturę, efektywność energetyczną i OZE.
- 3.2. Poprawa jakości i dostępności do infrastruktury społecznej.
- 3.3. Rozbudowa bazy przedszkolnej.
- 3.4. Modernizacja, budowa i rozbudowa placówek szkolnych.
- 3.5. Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej, zwiększenie dostępności przestrzennej dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- 3.6. Zwiększenie dostępności do miejsc kultury w nowych odległych od centrum osiedlach.

4. Infrastruktura techniczna

- 4.1. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, zasobu komunalnego oraz obiektów prywatnych i przemysłowych.
- 4.2. Budowa sieci kanalizacji deszczowej.
- 4.3. Przygotowanie terenów zalewowych charakteryzujących się dużą chłonnością gleb.

-
- 4.4. Rozwijanie, budowa obiektów małej retencji na terenie miasta.
 - 4.5. Prowadzenie działań na rzecz zwiększenia powierzchni przepuszczalnych i terenów biologicznie czynnych w mieście.
 - 4.6. Rozbudowa gminnej sieci wodociągowej.
 - 4.7. Rozbudowa gminnej sieci kanalizacji sanitarnej i współpraca w tym zakresie w ramach aglomeracji warszawskiej (w rozumieniu aglomeracji wodno-ściekowych).
 - 4.8. Wykorzystanie potencjału fabryki Briggsów wraz z otoczeniem zgodnie z ustaleniami Gminnego Programu Rewitalizacji.
 - 4.9. Wdrażanie polityki dostępności, likwidowanie barier architektonicznych.
 - 4.10. Tworzenie miejsc parkingowych w uzasadnionych społecznie i ekonomicznie przestrzeniach miasta.
 - 4.11. Rozwój infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej, w szczególności na obszarach intensywnej zabudowy; budowa magistral przesyłowych, rozbudowa ujęć wody.
 - 4.12. Ochrona ujęć wody.
 - 4.13. Budowa systemów odprowadzania i oczyszczania wody deszczowej z terenów zurbanizowanych, głównych tras komunikacyjnych i obszarów przemysłowych.
 - 4.14. Stosowanie wodooszczędnych technologii.
 - 4.15. Realizacja inwestycji, wynikających z obowiązującego planu gospodarki odpadami oraz dokumentów go realizujących.
 - 4.16. Wspieranie działań mających na celu ograniczanie negatywnego oddziaływania instalacji do zagospodarowania odpadów oraz rekultywację składowisk.
5. **Ochrona środowiska i zasobów przyrody**
- 5.1. Utrzymanie i rozwój terenów zieleni oraz elementów błękitno-zielonej infrastruktury umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie wewnętrznych i zewnętrznych powiązań przyrodniczych.
 - 5.2. Zachowanie bioróżnorodności i walorów środowiska przyrodniczego.
 - 5.3. Utrzymanie potencjału przyrodniczego i krajobrazowego wszystkich obszarów cennych przyrodniczo.
 - 5.4. Przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji na obszary chronione; ochrona terenów cennych przyrodniczo przed presją urbanistyczną.
 - 5.5. Uwzględnianie zapisów wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych sporządzanych dla obszarów objętych ochroną prawną.
 - 5.6. Właściwe zarządzanie zasobami przyrodniczymi i gospodarczymi na obszarach objętych ochroną prawną.
-

- 5.7. Przeciwdziałanie wszelkim negatywnym wpływom na siedliska roślin i zwierząt.
- 5.8. Wdrażanie koncepcji zielonej i błękitnej infrastruktury poprzez kształtowanie spójnego systemu ekologicznego.
- 5.9. Zapewnienie ochrony różnorodności biologicznej, terenów zieleni i krajobrazu m.in. poprzez adekwatne zapisy w MPZP
- 5.10. Ochrona prawna korytarzy ekologicznych poprzez wpisanie do MPZP.
- 5.11. Dążenie do zachowania odpowiedniego udziału powierzchni biologicznie czynnej, sprzyjającej retencji wód opadowych; zwiększanie retencji wodnej.
- 5.12. Ochrona głównych zbiorników wód podziemnych i stref ochronnych ujęć wód (powierzchniowych i podziemnych).
- 5.13. Poprawa jakości wód poprzez rozwój i modernizację infrastruktury ochrony środowiska (w szczególności w zakresie gospodarki wodno-ściekowej) oraz racjonalną gospodarkę przestrzenną w sąsiedztwie zbiorników wodnych.
- 5.14. Ochrona systemu obszarów otwartych (leśnych, naturalnych).
- 5.15. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu, w tym zachowanie cennych siedlisk przyrodniczych (dolin rzecznych, leśnych, łąkowych, śródpolnych, itp.).
- 5.16. Adaptowanie miasta do zachodzących zmian klimatycznych, wzmacnianie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i zagrożenie utraty bezpieczeństwa energetycznego:
 - inwestycja celu publicznego: rz. Długa – remont obwałowania;
 - uwzględnianie map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego, planów zarządzania ryzykiem powodziowym oraz studiów ochrony przeciwpowodziowej (dla odcinków rzek, które nie zostały objęte ww. mapami), a także Planu przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Środkowej Wisły;
 - przeciwdziałanie wystąpieniu skutków powodzi i suszy;
 - realizacja inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej przewidzianych w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (zapewnienie odpowiedniej przepustowości koryt rzecznych, budowa wałów przeciwpowodziowych, urządzeń piętrzących i zbiorników retencyjnych) oraz działań strategicznych ujętych w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla dorzecza Wisły (m.in. budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury przeciwpowodziowej);
 - utrzymanie oraz zwiększanie istniejącej zdolności retencyjnej zlewni poprzez m.in.: zmniejszanie odpływu wód opadowych i roztopowych ze zlewni, zwiększenie różnych form retencji wodnej (budowa zbiorników retencyjnych wraz z budowlami

hydrotechnicznymi, zwiększanie lesistości, odtwarzanie terenów wodno-błotnych, przywracanie naturalnego charakteru cieków i naturalnych przepływów wód, tworzenie polderów zalewowych);

- zapewnienie wysokiego stopnia zabezpieczeń technicznych i organizacyjnych w zakresie zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych;
- ograniczanie zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią;
- zwiększanie bezpieczeństwa powodziowego terenów o intensywnym zagospodarowaniu oraz obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie dla środowiska, obiektów użyteczności publicznej, stanowiących cenne dziedzictwo kulturowe, itp.;
- zwiększanie wykorzystania wód opadowych i roztopowych;
- stabilizacja i zabezpieczanie terenów osuwiskowych przy zachowaniu wartości przyrodniczo-krajobrazowych obszaru.

5.17. Dążenie do utrzymania struktury ekologicznej miasta powiązanej z terenami otwartymi w ich otoczeniu i zapewniającej powiązanie z krajową siecią ekologiczną.

5.18. Uwzględnianie nadrzędności pozaprodukcyjnych funkcji lasów w prowadzeniu gospodarki leśnej, w szczególności w lasach ochronnych, lasach o szczególnych walorach przyrodniczych, na terenach przyrodniczo wrażliwych oraz pełniących funkcje rekreacyjne, w szczególności w granicach administracyjnych miast i w ich bezpośrednim otoczeniu.

5.19. Realizacja programów ochrony środowiska przed hałasem.

5.20. Tworzenie alternatyw dla indywidualnego transportu samochodowego.

5.21. Dążenie do minimalizacji negatywnych oddziaływań planowanych inwestycji na środowisko poprzez zastosowanie najlepszych dostępnych technik i rozwiązań planistycznych.

6. Kultura i dziedzictwo

6.1. Turystyka

- Wykorzystanie potencjału turystyczno-rekreacyjnego miasta Marki jako czynnika stymulującego atrakcyjność inwestycyjną.
- Wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych dla rozwoju funkcji turystycznej i wypoczynkowej.
- Rozwój stref rekreacji oraz infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.
- Wykorzystanie dziedzictwa historycznego i przemysłowego związanego z braćmi Briggs jako elementu marki miasta.
- Poprawa jakości infrastruktury turystycznej.

6.2. Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

6.3. Identyfikacja wartościowych obiektów i obszarów dóbr kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym oraz ich ochronę poprzez ustalenia w MPZP.

6.4. Zachowanie ładu przestrzennego lub jego kreowanie, szczególnie w miejscach o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego poprzez:

- ochronę i kształtowanie struktur przestrzennych miasta w oparciu o ochronę pola ekspozycji i eksponowanie dominant architektonicznych kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca;
- eksponowanie w strukturze przestrzennej najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionu.

6.5. Współpraca międzyregionalna w zakresie zachowania i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego (tradycji historycznych, śladów osadnictwa, dziedzictwa kultury ludowej) dla rozwoju produktów turystyki kulturowej.

6.6. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego.

Kluczowe z punktu widzenia planowania rozwoju przestrzennego miasta jest stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju wraz z prowadzeniem zintensyfikowanych działań na rzecz adaptacji do zmian klimatu. Ważny jest również rozwój skupiający się na wdrożeniu koncepcji i stworzeniu z Marek tzw. miasta 15-minutowego. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią, rozwój infrastruktury technicznej oraz przestrzeni publicznych pozwoli na wzmocnienie integracji przestrzennej miasta, jak również będzie miało pozytywny wpływ na wzrost poziomu atrakcyjności miasta.

Załącznik nr 2 Mapy ryzyka i zagrożenia powodziowego

Mapa:
ISOK **Mapy ryzyka powodziowego**

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat)



Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.



Mapa:

Mapy ryzyka powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat)



Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.



Mapa:

Mapy zagrożenia powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat)



Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.



Mapa:

Mapy zagrożenia powodziowego

Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat)








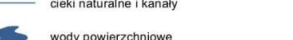

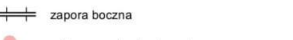
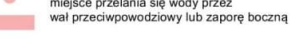
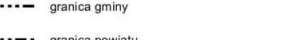







Uwaga: Ten wydruk ma charakter wyłącznie poglądowy i w żadnym razie nie może być traktowany jako dokument oficjalny.

© 2019 Wody Polskie, Wszystkie prawa zastrzeżone.

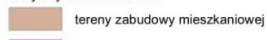
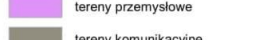

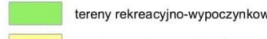
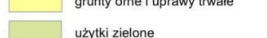

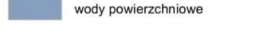

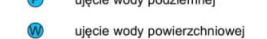


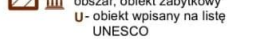

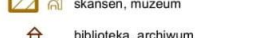

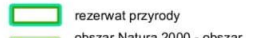
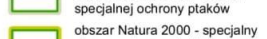
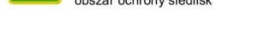




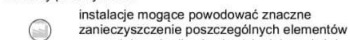
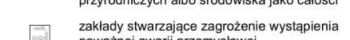
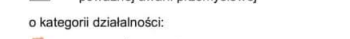
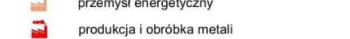
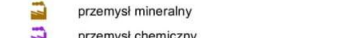
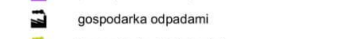

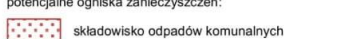



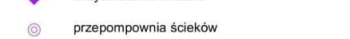


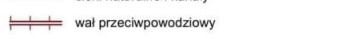
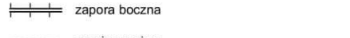








OBJAŚNIENIA ZNAKÓW

MAPA ZAGROŻENIA POWODZIOWEGO


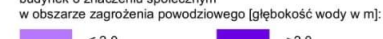
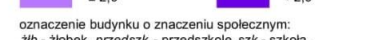
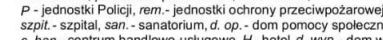
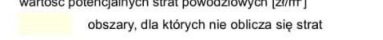






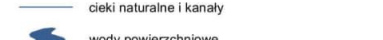
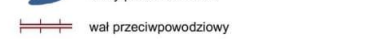
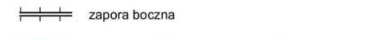
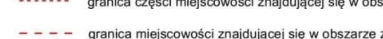

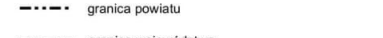
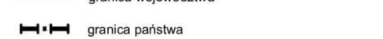
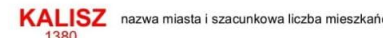
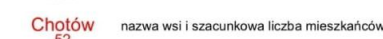
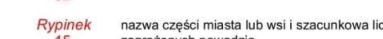


-  72,56
maksymalna rzędna zwierciadła wody
-  75,15
rzędna korony wału przeciwpowodziowego lub zapory bocznej
-  50
kilometr rzeki
-  obszar szczególnego zagrożenia powodzią
- głębokość wody [m]**
-  h ≤ 0,5
-  0,5 < h ≤ 2,0
-  2,0 < h ≤ 4,0
-  h > 4,0
-  ciekły naturalne i kanały
-  wody powierzchniowe
-  wał przeciwpowodziowy
-  zapora boczna
-  miejsce przelania się wody przez wał przeciwpowodziowy lub zapórę boczną
-  granica gminy
-  granica powiatu
-  granica województwa
-  granica państwa
-  granica gminy

MAPA RYZYKA POWODZIOWEGO

Potencjalne negatywne skutki dla środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej

- klasy użytkowania terenu:**
-  tereny zabudowy mieszkaniowej
-  tereny przemysłowe
-  tereny komunikacyjne
-  lasy
-  tereny rekreacyjno-wypoczynkowe
-  grunty orne i uprawy trwałe
-  użytki zielone
-  tereny pozostałe
-  wody powierzchniowe
-  kąpielisko
-  ujęcie wody podziemnej
-  ujęcie wody powierzchniowej
-  strefa ochronna ujęcia wody
-  ogród zoologiczny
-  obszar, obiekt zabytkowy U - obiekt wpisany na listę UNESCO
-  pomnik ząglady
-  skansen, muzeum
-  biblioteka, archiwum
-  park narodowy
-  rezerwat przyrody
-  obszar Natura 2000 - obszar specjalnej ochrony ptaków
-  obszar Natura 2000 - specjalny obszar ochrony siedlisk
- zakłady przemysłowe:**
-  instalacje mogące powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości
-  zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej
- o kategorii działalności:**
-  przemysł energetyczny
-  produkcja i obróbka metali
-  przemysł mineralny
-  przemysł chemiczny
-  gospodarka odpadami
-  inne rodzaje działalności
- potencjalne ogniska zanieczyszczeń:**
-  składowisko odpadów komunalnych
-  składowisko odpadów przemysłowych
-  składowisko odpadów mieszanych
-  cmentarz
-  oczyszczalnia ścieków
-  przepompownia ścieków
-  obszar szczególnego zagrożenia powodzią
-  50 kilometr rzeki
-  ciekły naturalne i kanały
-  wał przeciwpowodziowy
-  zapora boczna
-  granica gminy
-  granica powiatu
-  granica województwa
-  granica państwa
-  granica Miasta Marki

Potencjalne negatywne skutki dla życia i zdrowia ludzi oraz wartości potencjalnych strat powodziowych

- budynek mieszkalny w obszarze zagrożenia powodziowego [głębokość wody w m]:**
-  ≤ 2,0
-  > 2,0
- budynek o znaczeniu społecznym w obszarze zagrożenia powodziowego [głębokość wody w m]:**
-  ≤ 2,0
-  > 2,0
- oznaczenie budynku o znaczeniu społecznym:**
żłb. - żłobek, *przedszk.* - przedszkole, *szk.* - szkoła,
P. - jednostki Policji, *rem.* - jednostki ochrony przeciwpożarowej, *SG* - jednostki Straży Granicznej,
szpit. - szpital, *san.* - sanatorium, *d. op.* - dom pomocy społecznej, dom opieki, hospicjum,
c. han. - centrum handlowo-usługowe, *H.* - hotel, *d. wyp.* - dom wypoczynkowy,
d. wych. - dom wychowawczy, *z. kar.* - zakład karny, zakład poprawczy, areszt śledczy
- wartość potencjalnych strat powodziowych [zł/m²]**
-  obszary, dla których nie oblicza się strat
-  ≤ 1
-  2 - 50
-  51 - 150
-  151 - 300
-  301 - 600
-  > 600
-  50 kilometr rzeki
-  obszar szczególnego zagrożenia powodzią
-  ciekły naturalne i kanały
-  wody powierzchniowe
-  wał przeciwpowodziowy
-  zapora boczna
-  granica części miejscowości znajdującej się w obszarze zagrożenia powodziowego
-  granica miejscowości znajdującej się w obszarze zagrożenia powodziowego
-  granica gminy
-  granica powiatu
-  granica województwa
-  granica państwa
- KALISZ**
1380 nazwa miasta i szacunkowa liczba mieszkańców zagrożonych powodzią
- Chotów**
52 nazwa wsi i szacunkowa liczba mieszkańców zagrożonych powodzią
- Rypinek**
15 nazwa części miasta lub wsi i szacunkowa liczba mieszkańców zagrożonych powodzią